

Міністерство освіти і науки України
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Укладачі:
Андрій Гриценко, Наталія Ткаченко

Науково-дослідницька практика: особливості організації та проходження

Методичні рекомендації

*для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
галузі знань 03 Гуманітарні науки
спеціальності 032 Історія та археологія*

м. Глухів – 2022

УДК: 378.147:94]:001.891(075.8)

Н 34

*Рекомендовано до друку і розповсюдження вченою радою Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
(протокол № 4 від 26 жовтня 2022 року)*

Рецензенти:

Курок В. П., доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач кафедри технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;

Тітова О. А., доктор педагогічних наук, професор, завідувач лабораторії професійної кар'єри Інституту професійної освіти НАПН України.

Н 34

Науково-дослідницька практика: особливості організації та проходження: методичні рекомендації для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 032 Історія та археологія / Автори-укладачі: Андрій Гриценко, Наталія Ткаченко. Глухів, 2022. 65 с.

ISBN 978-966-376-091-9

Методичні рекомендації упорядковано з метою надання здобувачам третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 032 Історія та археологія допомоги у якісній підготовці та проходженні освітнього компонента «Науково-дослідницька практика».

У посібнику наведено особливості організації, порядку проведення та процедури підбиття підсумків науково-дослідницької практики; репрезентовано практичні рекомендації до проходження змістового модуля «Дослідницький», а саме його підмодулів «Дослідницько-археологічний», «Дослідницько-архівний», «Дослідницько-музейний».

Посібник призначено для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 032 Історія та археологія, науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти та широкого кола читачів, зацікавлених проблематикою організації практичної підготовки у ЗВО.

УДК: 378.147:94]:001.891(075.8)

ISBN 978-966-376-091-9

© Гриценко Андрій, Ткаченко Наталія, 2022
© Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	5
2. ОРГАНІЗАЦІЯ І ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ.....	6
2.1. Мета і завдання практики.....	6
2.2. Компетентності та програмні результати навчання.....	7
2.3. Зміст практики.....	12
2.4. Організаційні основи практики.	14
3. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ.....	17
3.1. Вимоги до звітної документації.....	18
3.2. Система оцінювання науково-дослідницької практики	18
3.3. Критерії оцінювання результатів практики.....	19
4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОХОДЖЕННЯ ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ 2 «ДОСЛІДНИЦЬКИЙ»	21
4.1. Підмодуль 2.1. Дослідницько-археологічний.....	21
4.2. Підмодуль 2.2. Дослідницько-архівний.....	25
4.3. Підмодуль 2.3. Дослідницько-музейний.....	31
Термінологічний словник.....	38
Рекомендована література.....	42
Перелік використаних джерел.....	47
ДОДАТКИ.....	52
Додаток А Індивідуальний план-графік практики.....	52
Додаток Б Зразок оформлення бібліографічного опису джерел.....	56
Додаток В Схема звіту з практики.....	65

ПЕРЕДМОВА

Держава економічно заохочує підприємства різних форм власності до співпраці з закладами вищої освіти щодо виконання науково-інноваційних проєктів, підготовки і перепідготовки фахівців з вищою освітою, проведення практики здобувачів освіти.

Згідно статті 62 Закону України «Про освіту» особи, які навчаються у закладах вищої освіти серед іншого мають право безоплатного проходження практики на підприємствах, в установах, закладах та організаціях, а також на оплату праці під час виконання виробничих функцій згідно із законодавством. Крім того, інтеграція наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності закладів вищої освіти і наукових установ Національної академії наук України, національних галузевих академій наук, згідно статті 66 Закону України «Про освіту», передбачає організацію на базі наукових установ і організацій Національної академії наук України, національних галузевих академій наук наукових досліджень молодих вчених, докторантів та аспірантів, систематичної виробничої практики студентів закладів вищої освіти із забезпеченням їх безпосередньої участі у проведенні наукових досліджень.

Науково-дослідницька практика є обов'язковим компонентом освітньо-наукової програми «Історія та археологія» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 032 Історія та археологія. Вона спрямована на ознайомлення здобувачів вищої освіти з особливостями роботи науковців у сфері історії та археології, закріплення та поглиблення знань, отриманих під час теоретичного навчання, та набуття універсальних навичок дослідника. Це досягається шляхом залучення аспірантів до самостійної творчої наукової діяльності у сфері історії та археології.

Відтак методичні рекомендації «Науково-дослідницька практика: особливості організації та проходження» упорядковано з метою надання дієвої допомоги здобувачам третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти першого наукового ступеня «Доктор філософії» спеціальності 032 Історія та археологія у якісній підготовці до виконання зазначеного освітнього компоненту.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Програма ОК «Науково-дослідницька практика» для здобувачів освіти третього рівня розроблена відповідно до основних нормативних документів, що регламентують освітній процес у закладах вищої освіти (Закон України «Про вищу освіту» (2014) із змінами, Закон України «Про освіту» (2017) із змінами, Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016) із змінами, Постанова Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 «Про затвердження порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» із змінами); стратегічних орієнтирів та тенденцій сучасної освіти та науки у вітчизняному, європейському та світовому вимірі; вимог нормативно-правових актів, що регламентують підготовку здобувачів вищої освіти третього освітньо-наукового рівня.

Науково-дослідницька практика реалізується на підставі наступних документів:

– Положення про підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук в аспірантурі (поза аспірантурою) та докторантурі Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;

– Положення про організацію, проведення практичної підготовки здобувачів освіти у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка;

– Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка.

Науково-дослідницька практика є зв'язуючою ланкою між теоретичним навчанням, зокрема вивченням ОК «Наукова обробка документів», «Міждисциплінарні підходи в сучасній історичній науці», «Архівна евристика», «Цифрові технології в наукових дослідженнях», «Археологічні фонди та джерела», «Фіксація археологічних джерел» тощо, та майбутньою професійною діяльністю.

Загальний обсяг ОК «Науково-дослідницька практика» складає 150 годин (5 кредитів ЄКТС).

Термін проходження практики – 4-й семестр.

Тривалість практики – п'ять тижнів (денна форма), три тижні (заочна форма).

Предметом науково-дослідницької практики у системі професійної підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня є

набуття досвіду самостійної наукової роботи, оволодіння сучасними методами та технологіями роботи з науковою інформацією за обраним напрямком дослідження, розширення наукового світогляду аспірантів.

Місцями проходження практики можуть слугувати:

- Глухівський національний педагогічний університету імені Олександра Довженка (бібліотека, музей, архів);
- місце роботи аспіранта, якщо посада, яку він (вона) обіймає, відноситься до категорії науково-дослідницьких (наукових), або за умови наявності Договору між Університетом і роботодавцем аспіранта про проходження науково-дослідницької практики;
- науково-дослідні установи (заповідники, архіви, музеї тощо) або структурні підрозділи інших ЗВО (науково-дослідні) за умови наявності Договору між Університетом та установою про співпрацю або про проходження аспірантами науково-дослідницької практики (модуля практики).

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

2.1. Мета і завдання практики

Діяльність аспірантів під час науково-дослідницької практики є аналогом професійної діяльності науковця, адже вона організовується в реальних умовах роботи в науково-дослідних установах або підрозділах ЗВО відповідного спрямування і тісно пов'язана з тематикою наукових досліджень аспірантів.

Головною **метою** науково-дослідницької практики аспірантів є формування у них загальних та фахових компетентностей, необхідних для майбутньої професії через визначення стилю й навичок діяльності в наукових колективах, опанування методики й засобів самостійного вирішення наукових завдань у ході набуття практичного досвіду.

Основними **завданнями** педагогічної практики є:

- закріплення і поглиблення теоретичних знань з напряму наукового дослідження, отриманих під час навчання в аспірантурі, з подальшим їх творчим застосуванням у практичній діяльності;
- оволодіння навичками аналізу джерельної бази та історіографії теми наукового дослідження, оцінювання різних версій й думок про минулі історичні події та документального оформлення результатів досліджень.
- набуття досвіду організації науково-дослідницької діяльності в архіві, музеї, з археологічними фондами та історичними джерелами, оволодіння

сучасними методами та технологіями діяльності з науковою інформацією, збирання, накопичення і оброблення наукових даних у межах поставлених завдань.

- формування здатності виконувати належні, оригінальні і придатні для опублікування дослідження з історії та археології з подальшою апробацією під час наукових заходів різного рівня;
- формування вміння складати наукові звіти та інші інформаційні документи за темою досліджень (визначених програмою практики та темою дисертації доктора філософії) з набуттям умінь її самоаналізу та рефлексії.
- оволодіння комунікативними вміннями, необхідними для організації професійної діяльності та взаємодії з колегами, науковцями;
- розвиток творчих здібностей, індивідуального стилю професійної діяльності та дослідницького ставлення до неї;
- формування потреби в самоосвіті, професійному зростанні, самореалізації в науково-дослідницькій діяльності.

2.2. Компетентності та програмні результати навчання

Науково-дослідницька практика аспірантів забезпечує набуття комплексу таких **компетентностей та результатів навчання:**

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 1. Сформованість системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору; здатність до абстрактного та критичного мислення, аналізу та синтезу інформації.

ЗК 2. Здатність розробляти наукові проекти та управляти ними (робота в команді) та/або складати пропозиції щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності.

ЗК 3. Здатність спілкуватися українською мовою як державною усно й письмово; конструктивно й неупереджено аналізувати філологічні проблеми на засадах академічної доброчесності та етики наукової співпраці, демонструвати культуру наукового мовлення під час проведення, презентації та обговорення результатів наукового дослідження.

ЗК 4. Здатність працювати в міжнародному контексті. Володіння іноземною мовою (англійською) в обов'язі, достатньому для представлення й обговорення результатів своєї наукової роботи в усній та письмовій формі, повного розуміння іншомовних наукових текстів відповідно до спеціальності.

ЗК 5. Здатність використовувати цифрові технології в професійній і науковій діяльності.

ЗК 6. Здатність до професійно-педагогічної комунікації, налагодження й підтримки контактів з учасниками наукового дискурсу, до вільного обговорення професійних, комунікативних проблем в усному та писемному форматах наукового мовлення.

ЗК 7. Здатність до проведення самостійних досліджень на сучасному рівні.

ЗК 8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 9. Здатність діяти на основі етичних міркувань, дотримуватися наукової доброчесності в професійній та науково-дослідницькій діяльності.

ЗК 10. Здатність генерувати нові ідеї (креативність), виявляти ініціативу (лідерство) та підприємливість, ефективно діяти в команді.

Фахові компетентності (ФК)

ФК 1. Здатність демонструвати знання філософсько-світоглядних засад сучасного стану, тенденцій розвитку і наукових досягнень у галузі вищої освіти.

ФК 2. Здатність спілкуватися, аргументовано проводити наукові дискусії в галузі професійної освітньо-наукової діяльності; на високому рівні презентувати дослідницьку роботу науковій спільноті.

ФК 3. Здатність вільно послуговуватися нормами наукової мови в діяльності дослідника-науковця та освітянина, розвивати й удосконалювати чуття мови в собі та інших учасників наукового, освітнього дискурсів.

ФК 5. Здатність до набуття навичок застосування сучасних методологічних принципів наукового історичного аналізу, використання наукової періодизації історії, а також міждисциплінарних зв'язків при вивченні окресленої наукової проблеми.

ФК 6. Здатність до опрацювання й аналізу джерельної бази та історіографії наукової теми, оцінювання різних версій й думок про минулі історичні події.

ФК 7. Здатність до використання персоніфікованого підходу історичного дослідження, всебічної характеристики історичних постатей, повсякденного життя інтелігенції, розкриття внутрішніх мотивів дій, створення політичних та історичних портретів, а також методики інноваційного викладання.

ФК 8. Здатність до виконання оригінальних наукових досліджень з актуальних питань історії вітчизняної науки і техніки XIV-XXI ст. з дотриманням принципів основних концепцій, проблемно-історичних підходів та методів у галузі історії та археології.

ФК 10. Здатність до організації якісного освітнього процесу та співпраці під час організації наукових досліджень у галузі історії та археології.

ФК 11. Здатність до розуміння сучасних євроінтеграційних процесів в контексті реалізації Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом та

дотримання права інтелектуальної власності як забезпечення принципів академічної доброчесності.

ФК 13. Здатність дотримуватись основних етапів та методологічних основ проведення історичних та археологічних досліджень із застосуванням сучасних теоретичних та методологічних основ, уміння документального оформлення їх результатів.

ФК 14. Здатність модифікувати, адаптувати, проєктувати методи та розробляти методiku науково-дослідницької діяльності у сфері історії та археології з використанням сучасних ІТ-технологій.

ФК 15. Здатність характеризувати регіональні особливості України та важливі чинники історії розвитку міст з архітектурної точки зору на основі аналізу карти, міського простору та факторів довкілля.

ФК 16. Здатність удосконалювати чинні та розробляти й реалізовувати нові навчальні програми; здійснювати керівництво науково-дослідницькою діяльністю здобувачів освіти.

ФК 17. Здатність до здійснення наукової та науково-педагогічної діяльності у сфері історії та археології у науково-дослідних установах та закладах освіти різних типів.

ФК 18. Здатність до професійного розвитку та самоорганізації, проєктування власної кар'єри та готовності до постійного підвищення професійної кваліфікації.

Програмні результати:

Уміння та навички:

ПРН 2. Знати вимоги до розроблення наукових проєктів та їх реалізації, процедури, пов'язані з реєстрацією прав інтелектуальної власності.

ПРН 4. Знати та розуміти іноземну мову, володіти вміннями та навичками її використання для представлення наукових результатів в усній та письмовій формах, розуміти іншомовні наукові та професійні тексти.

ПРН 5. Знати історію, сучасний стан, топографічні та регіональні особливості і перспективи розвитку міст, як осередків урбанізації в Україні та світі.

ПРН 6. Знати законодавчі акти, що регулюють наукову політику в галузі гуманітарних наук на міжнародному, міждержавному, державному та регіональному рівнях.

ПРН 7. Знати та генерувати нові ідеї, здобувати практичний досвід діяльності в архіві, музеї та археологічного дослідження, розробляти та реалізовувати наукові проєкти, в галузі історії та археології з додержанням прав інтелектуальної власності.

ПРН 8. Знати сучасні методи проведення археологічних та історичних досліджень для їх успішної організації з історичної урбаністики, актуальних питань історії вітчизняної науки і техніки, повсякденного життя інтелігенції, типології диктаторських режимів із використанням методологічного інструментарію інших гуманітарних наук.

ПРН 9. Знати специфіку розвитку історичного пізнання в конкретні історичні періоди, у тому числі й на сучасному етапі, зіставляючи історичні події, явища із періодами (епохами).

ПРН 11. Знати та розуміти основні теоретичні поняття в галузі цифрових технологій, методики та алгоритми оброблення великих масивів історичних даних за допомогою цифрових технологій.

ПРН 13. Використовувати спеціалізовані фактологічні та теоретичні знання про інтелектуальну власність, її правові інститути.

ПРН 14. Розробляти, складати пропозиції щодо фінансування наукових досліджень, планувати та реалізовувати наукові проєкти і програми в галузі освіти; реєструвати права інтелектуальної власності.

ПРН 15. Успішно продукувати тексти наукового стилю, обговорювати, презентувати наукові теми в різних комунікативних ситуаціях, аргументовано й чітко доводити наукові думки, гіпотези, об'єктивно й критично здійснювати огляд наукової літератури, паспортизувати її відповідно до різних вітчизняних і міжнародних стилів бібліографічного опису.

ПРН 17. Демонструвати навички презентації та оприлюднення результатів наукових досліджень у галузі вищої освіти та дотичних до неї міждисциплінарних напрямів державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях.

ПРН 18. Володіти навичками роботи в архіві, музеї, з археологічними фондами та історичними джерелами.

ПРН 19. Організувати теоретичні дослідження у галузі історії та археології, вводячи до наукового обігу архівні та археологічні джерела, матеріали фондів музеїв та археологічних експедицій.

ПРН 20. Порівнювати та оцінювати різні аспекти розвитку регіонів України в історичній ретроспективі, аналізувати урбанізаційні процеси в Україні та Європі на різних етапах історичного розвитку.

ПРН 21. Використовувати цифрові технології для розроблення і реалізації наукових та інноваційних проєктів, які дають можливість розв'язувати значущі науково-прикладні проблеми у галузі вищої освіти та дотичних до неї міждисциплінарних напрямів.

ПРН 22. Працювати з сучасними бібліографічними і реферативними базами даних, а також наукометричними платформами, такими як Web of Science, Scopus та ін.

ПРН 23. Критично аналізувати історичні та археологічні джерела і наукові праці з обраної наукової теми з використанням персоніфікованого підходу, всебічної характеристики історичних постатей, оцінювати розвиток та особливості життя інтелігенції та її представників, а також різних думок, що стосується того чи іншого факту.

ПРН 25. Володіти навичками опрацювання основоположних документів ЄС та аналізу його правової діяльності в контексті реалізації індивідуальної освітньої траєкторії.

ПРН 26. Здійснювати аналіз форм і методів авторитарних (диктаторських) форм державного управління у ХХ ст. на основі критичного аналізу, оцінки та синтезу нових і комплексних ідей.

ПРН 27. Дотримуватись основних принципів академічної доброчесності, прийнятих науковою спільнотою, у процесі демонстрації власного наукового доробку та позиціонування себе як фахівця у суспільстві

Комунікація

ПРН 28. Брати участь у грантових програмах, виконанні бюджетних, госпдоговірних та ініціативних науково-дослідних робіт (тем).

ПРН 30. Брати участь у всеукраїнських та міжнародних наукових заходах із презентацією результатів власних наукових досліджень з проблем історії та археології, науки й техніки, біографістики, історії повсякдення, регіоналістики, урбаністики, типології диктаторських режимів.

ПРН 31. Застосовувати сучасні цифрові технології для забезпечення ефективної наукової та професійної комунікації.

Відповідальність і автономія

ПРН 33. Здатність самостійно проводити наукові дослідження з історії та археології, ухвалювати рішення, формулювати власні авторські висновки, пропозиції та рекомендації.

ПРН 34. Здатність проявляти авторитетність, інноваційність, високий ступінь самостійності.

ПРН 35. Здатність дотримуватися принципів академічної та професійної доброчесності.

ПРН 36. Здатність до знаходження оригінального інноваційного рішення, спрямованого на розв'язання конкретної наукової проблеми у галузі історії та археології.

ПРН 37. Здатність до пошуку і впровадження прогресивних ідей, практик у професійній та науковій діяльності.

ПРН 38. Здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення, побудови кар'єри, командної взаємодії.

2.3. Зміст практики

Об'єктом науково-дослідницької практики є науково-дослідна, науково-методична, інформаційна, культурно-просвітницька робота в дослідницьких установах та/або підрозділах ЗВО.

Предметом практики є науково-дослідницька робота відповідно до напряму дослідження аспіранта, що передбачає поглиблення теоретичних знань у сфері дослідження, підбір фактичного матеріалу для дисертації шляхом опрацювання історичних та археологічних джерел з різних інформаційних ресурсів, аналізу джерельної бази та історіографії теми наукового дослідження з метою отримання наукових результатів, які будуть опубліковані та апробовані під час наукових заходів та введено до наукового обігу.

ОК «Науково-дослідницька практика» передбачено наступні види діяльності, які представлені двома змістовими модулями:

Змістовий модуль 1 «Загальнонауковий»:

1) *Представлення довідки, яка розкриває стан наукової розробленості обраної наукової проблематики:*

– аналіз історіографії наукової проблеми з якої ведеться дисертаційне дослідження (практично весь масив наукових праць, що присвячені цій тематиці) з її умовним поділом на декілька груп. Наприклад, дореволюційна історіографія, праці радянських дослідників, зарубіжні дослідження (серед яких доцільно виокремити праці істориків української діаспори) та сучасна наукова література. Треба також брати до уваги, що ці умовні групи можуть бути нерівномірні за чисельністю та можливе виділенні у окремих групах додаткових підгруп за історичними періодами.

– складання бібліографії з проблеми наукового дослідження. Опрацювання наукових джерел та складання списку використаних джерел з проблематики наукового дослідження, оформлений відповідно до вимог ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання». Бажано представити список 70-100 першоджерел, серед яких не менше 50% мають складати наукові праці, опубліковані за останні 5 років.

2) *Аналіз джерельної бази наукового дослідження:*

– характеристика комплексу архівних та опублікованих матеріалів, використання яких дозволяє вирішення завдань дисертаційного дослідження. Доцільно виділити декілька груп використаних історичних джерел, наприклад: дисертації, монографії та інші наукові (індивідуальні та колективні) роботи, архівні матеріали згідно загальноприйнятої класифікації: документальні й оповідні писемні джерела (актові, діловодні, статистичні документи, мемуари

(спогади), щоденники, а також художні твори, періодичну пресу). При цьому, науково-інформаційна, науково-популярна та навчальна література, у залежності від тематики дослідження може виступати у ролі джерела особливого призначення: як історичного та й історіографічного).

Також важливо зазначити, у справах яких фондів архівів (Центрального державного історичного архіву України у м. Києві, державних архівів областей України, Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, музею історії Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка тощо) перебувають писемні історичні документи.

3) *Доповідь на науковому семінарі кафедри з напрямку дисертаційного дослідження за результатами роботи під час практики;*

4) *Підготовка та опублікування наукових статей* (для денної форми – 1-2, для заочної – 1) за обраним напрямом досліджень.

5) *Підготовка та опублікування тез виступів* (для денної форми – 2, для заочної – 1) за темою наукового дослідження під час участі в наукових заходах (конференції, семінарі, вебінарі тощо).

б) *Відвідування засідань* навчально-наукової лабораторії та/або науково-методичних семінарів, круглих столів, публічних захистів дисертацій з аналізом опрацьованих матеріалів.

Змістовий модуль 2 «Дослідницький»: *(за вибором аспіранта)*

Вибір аспірантами підмодуля здійснюється з урахуванням теми дисертації та за погодженням з науковим керівником (для денної форми – 2 підмодулі, для заочної – 1).

Підмодуль 2.1. Дослідницько-археологічний:

– характеристика повністю опрацьованих артефактів (для денної форми навчання – 3-4, для заочної – 1-2), з віднесенням їх (його) до певної археологічної культури та встановленням місця в системі археологічних культур регіону та відповідних йому районів);

– ведення й оформлення щоденника проходження практики;

– підготовка індивідуального звіту, що має включати опис артефактів та їх світлини, а також характеристики методів опрацювання археологічного матеріалу та археологічних культур із загальними висновками.

Підмодуль 2.2. Дослідницько-архівний:

– підготовка історичної довідки з переліком архівних джерел за тематикою дослідження аспіранта (для денної форми навчання – не менше 10, для заочної – не менше 7), підбір архівних документів (для денної форми навчання – 3-4, для заочної – 1-2);

– ведення й оформлення щоденника проходження практики;

– підготовка індивідуального звіту, що має включати опис результатів спостереження за роботою архіву та результати власної діяльності.

Підмодуль 2.3. Дослідницько-музейний:

– підготовка проєкту (для денної форми навчання – 1-2, для заочної – 1) експозиції та заповнення тематико-експозиційного плану;

– пошук документів та інших джерел з теми наукового дослідження у фондах та експозиціях музею (для денної форми – 3-4, для заочної – 1-2);

– ведення й оформлення щоденника проходження практики;

– підготовка індивідуального звіту, що має включати результати власної діяльності.

Підмодуль 2.4. Дослідницько-просвітницький:

– розроблення за погодженням з науковим керівником сценаріїв інформаційно-просвітницьких заходів / підготовка інформаційно-довідникових матеріалів тощо / проведення профорієнтаційних заходів з метою вступу майбутніх здобувачів вищої освіти в межах науково-дослідних тем кафедри історії, правознавства та методики навчання та діяльності навчально-наукової лабораторії «Глухівщинознавство: в умовах реалізації концепції Нової української школи», а також звіт про відвідання публічних захистів дисертацій, засідань навчально-наукової лабораторії, науково-методичних семінарів, круглих столів тощо із зазначенням назви заходу, дати проведення та їх тематики.

Підмодуль 2.5. Дослідницько-проєктний:

– підготовка проєктної пропозиції для участі у професійному конкурсі та/або на одержання гранту для наукових досліджень.

Результати виконання завдань модуля включаються до загального звіту з практики з урахуванням змісту підмодулів.

2.4. Організаційні основи практики

Перший етап науково-дослідницької практики охоплює такі завдання:

1) оформлення договору про проходження практики (у разі, якщо планується проходження практики за місцем роботи аспіранта чи в науково-дослідній установі або структурному підрозділі іншого ЗВО, з якими не заключено договір про співпрацю).

2) участь у настановній конференції з організації науково-дослідницької практики, співбесіда з науковим керівником щодо уточнення завдань і змісту практики, вибір підмодулів в межах змістового модуля «Дослідницький».

3) розроблення індивідуального плану-графіку проходження практики (додаток А);

4) ознайомлення з порядком організації планування, ведення та забезпечення науково-дослідницької діяльності.

Другий (дослідницький) етап практики передбачає такий обсяг робіт:

1) робота з науковою літературою та джерельною базою наукового дослідження:

1.1 Підготовка довідки (обсягом 2-5 сторінок) з аналізом історіографії наукової проблеми з якої ведеться дисертаційне дослідження.

1.2 Підготовка довідки (обсягом 2-5 сторінок) з переліком бібліографії з проблеми наукового дослідження (згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання»);

1.3 Підготовка довідки з переліком опрацьованих авторефератів дисертацій (5-10 авторефератів) та кандидатських дисертацій (5-10 дисертацій) в науковій бібліотеці та з допомогою інтернет-ресурсів, тематика яких співзвучна проблематиці дослідження аспіранта;

1.4 Підготовка довідки (обсягом 2-5 сторінок) з характеристикою комплексу архівних та опублікованих матеріалів, використання яких дозволило вирішити завдання дисертаційного дослідження.

2) апробація результатів дослідження під час наукових заходів з дотриманням принципів академічної доброчесності:

2.1 Підготовка й опублікування наукових статей (для денної форми – 1-2, для заочної – 1) за обраним напрямом досліджень;

2.2 Підготовка й опублікування тез доповідей (для денної форми – 2, для заочної – 1) за темою наукового дослідження під час участі в наукових заходах (конференції, семінарі, вебінарі тощо) офлайн та онлайн за допомогою мережі Інтернет.

3) складання переліку відвіданих публічних захистів дисертацій, засідань навчально-наукової лабораторії, науково-методичних семінарів, круглих столів тощо із зазначенням назви заходу, дати проведення та тематики, які розглядалися.

4) підготовка матеріалів за результатами виконання завдань змістового модуля «Дослідницький» за вибором аспіранта (для денної форми – 2, для заочної – 1).

Третій (підсумковий) етап практики пов'язаний з:

1) самооцінкою виконаної роботи (визначення аспірантом, яких помилок припустився через нестачу професійних знань і умінь (вміння відбору й структурування й візуалізації матеріалу статті, тез конференцій, вміння активізувати здобувачів освіти до наукової діяльності, організувати їх самостійну діяльність тощо), а які зумовлені його особистісними якостями

(способи взаємодії з науковцями, рівень емпатії, стиль спілкування, емоційність тощо), аналізом результатів практики, рефлексією, самодіагностикою власних досягнень за результатами проходження практики шляхом складання звіту про проходження практики;

2) підготовкою звітної документації про проходження практики;

3) захистом результатів практики у встановленому порядку, представленням звітних матеріалів про проходження практики.

Терміни проходження практики та її зміст зазначаються в індивідуальному навчальному плані аспіранта та затверджуються науковим керівником.

Загальне керівництво практикою покладається на завідувача випускової кафедри.

Безпосереднє керівництво практикою аспіранта, науково-методичне консультування та поточний контроль за виконанням програми практики здійснюється його науковим керівником, який:

- забезпечує планування, чітку організацію та облік результатів практики;
- затверджує загальний план-графік практики, його місце в системі індивідуального планування аспіранта;
- надає методичну допомогу в плануванні та організації наукової взаємодії;
- контролює роботу аспіранта під час проходження практики, вживає заходи щодо ліквідації недоліків в її організації;
- готує відгук про роботу аспіранта під час проходження практики.

У разі проходження науково-дослідницької практики аспірантом в науково-дослідних підрозділах інших ЗВО або науково-дослідних установах (заповідниках, архівах, музеях) України чи за її межами аспіранту додатково призначається керівник практики від бази практики, яким має бути досвідчений науковий співробітник / науково-педагогічний (педагогічний) працівник, який:

- спільно з науковим керівником аспіранта надає організаційну та методичну допомогу для підготовки та проведення видів практики, співпраці з співробітниками закладу (установи);
- на засіданнях відділу науково-дослідної установи / кафедри закладу вищої освіти тощо доповідає про результати проходження практики та бере участь в обговоренні;
- оцінює рівень проходження науково-дослідницької практики та готує відгук про проходження практики аспірантом.

3. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

3. 1. Вимоги до звітної документації

За підсумками проходження науково-дослідницької практики аспірант у триденний термін після її завершення подає:

науковому керівнику:

1) матеріали наукових статей (для денної форми – 1-2, для заочної – 1) з наукової проблематики дисертації;

2) тези доповідей (для денної форми – 2, для заочної – 1) за темою наукового дослідження, здійснених під час участі в наукових заходах (конференції, семінарі, вебінарі тощо) офлайн та онлайн за допомогою мережі Інтернет;

3) індивідуальний план-графік проходження науково-дослідницької практики (*додаток А*);

4) довідка (3-10 сторінок), яка розкриває стан наукової розробленості обраної наукової проблематики з аналізом історіографії наукової проблеми з якої ведеться дисертаційне дослідження;

5) довідка (3-10 сторінок) опрацьованих ресурсів (в т.ч. інтернет-ресурсів) з досліджуваної теми з переліком бібліографії перелік складеної бібліографії з проблеми наукового дослідження (згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання») (*додаток Б*);

6) довідка (3-10 сторінок), що містить аналіз джерельної бази наукового дослідження з характеристикою комплексу архівних та опублікованих матеріалів, використання яких дозволило вирішити завдання дисертаційного дослідження;

7) матеріали за результатами виконання завдань змістового модуля «Дослідницький за вибором аспіранта (для денної форми – 2, для заочної – 1);

8) доповідь на теоретичному семінарі кафедри.

У разі проходження науково-дослідницької практики аспірантом в науково-дослідних підрозділах інших ЗВО або науково-дослідних установах (заповідниках, архівах, музеях) України чи за її межами та призначення керівника від бази практики додатково подається:

9) відгук про роботу аспіранта з рекомендованою оцінкою за підписом керівника практики від бази практики;

10) витяг з протоколу засідання відділу / іншого структурного підрозділу / науково-дослідної установи тощо про заслуховування звіту аспіранта про проходження практики.

завідувачу аспірантури та докторантури:

1) загальний звіт про проходження науково-дослідницької практики (результати проходження практики за всіма передбаченими модулями, сітка (дати проходження модулів, тематика наукової діяльності) з елементами самоаналізу проведеної роботи, підписаний завідувачем кафедри (керівником структурного підрозділу) за місцем проходження практики аспірантом та гарантом ОНП) (додаток В);

2) відгук наукового керівника про проходження практики аспірантом;

3) витяг з протоколу засідання кафедри, до якої аспірант був направлений для проходження практики про затвердження звіту або засідання відділу / іншого структурного підрозділу науково-дослідної установи / закладу вищої освіти тощо у разі проходження практики в іншому закладі (установі) про затвердження звіту аспіранта про проходження практики;

Підбиття підсумків проходження практики аспірантами здійснюється на звітній конференції за участю гарантів ОНП та наукових керівників аспірантів, що передбачає захист результатів практики у вигляді мультимедійної презентації та доповіді аспіранта, відповіді на запитання.

До захисту допускаються здобувачі вищої освіти ступеня доктора філософії, які у повному обсязі виконали індивідуальний план практики і надали пакет документів, передбачених п. 3.1.

Аспіранти, які не виконали індивідуальний план проходження практики, до її захисту не допускаються.

Аспіранти, які не виконали програму практики з поважних причин (в умовах поширення на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» залежно від епідемічної ситуації в регіоні), що має бути підтверджено документально, направляються на практику повторно у вільний від навчання час.

Аспіранти, які не пройшли практику або не виконали програму практики без поважних причин, і отримали негативну характеристику, незадовільну оцінку при захисті звіту, повинні ліквідувати заборгованість з проходження практики в терміни, встановлені кафедрою, за якою вони закріплені.

3. 2. Система оцінювання науково-дослідницької практики

З огляду на важливість встановлення рівня практичної підготовленості здобувачів вищої освіти третього рівня до професійної діяльності, формою підсумкового контролю з ОК «Науково-дослідницька практика» є диференційований залік, що передбачає, крім виставлення оцінки «зараховано»/

«незараховано», оцінювання результатів практики за 100-бальною шкалою на основі другого типу оцінювання, який містить такі складники: стартовий – оцінювання результатів виконання завдань практики; підсумковий – оцінювання наданої звітної документації та захисту результатів практики.

Практика оцінюється відповідно до наступного розподілу балів за видами робіт, що підлягають контролю:

Вид роботи	Кількість балів
Змістовий модуль 1 «Загальнонауковий»	0-35 балів
Змістовий модуль 2 «Дослідницький»	0-35 балів
Звітна документація	0-20 балів
Захист практики	0-10 балів
Загальна максимальна кількість балів	100 балів

3. 3. Критерії оцінювання результатів практики:

- рівень володіння змістом та формами роботи, яка проводилася аспірантами у ході науково-дослідницької практики;
- рівень повноти наповненості звіту та необхідних супроводжуючих документів, які розкривають хід виконання модулів практики (копії документів, аналітичні та статистичні матеріали тощо);
- актуальність і достовірність поданої у звіті інформації;
- дотримання вимог щодо змісту та оформлення структурних частин програми практики;
- повне знання відповідного матеріалу, публікацій з обраної проблематики.
- ґрунтовність репрезентації власного наукового доробку;
- змістовність виступу на конференції;
- дотримання аспірантами етичних правил, правил внутрішнього розпорядку Університету.

Підсумкову оцінку практики виставляє науковий керівник аспіранта на основі представлених звітних матеріалів та виступу аспіранта під час звітної конференції.

Шкала оцінювання

За шкалою ECTS	За 100 бальною шкалою ECTS	Значення оцінки за рівнями сформованості ЗК, ФК, ПРН
А	90-100	Високий рівень володіння сформованими компетентностями, ПРН. Аспірант виконав в повній мірі наукове дослідження практики, що має наукову новизну, цілісну структуру наукового дослідження з рівноцінним співвіднесенням теоретичної та джерельної його складових у ході його виконання були застосовані елементи наукового прогнозування. Отримав позитивний відгук керівника про результати проходження практики.
В	82-89	Достатній рівень володіння ЗК, ФК, ПРН Аспірант здійснив наукове дослідження практики на достатньому рівнях, виконані завдання мають цілісну структуру, обґрунтовано актуальність проблеми, розв'язання якої представлено на теоретичному і практичному рівні. Відгук керівника практики про результати проходження практики студентом позитивний.
С	74-81	Середньо-достатній рівень володіння ЗК, ФК, ПРН Аспірант визначив лише проблему дослідження і узагальнив деякі результати її теоретичного аналізу у наукових джерелах. Відгук керівника практики про результати проходження практики студентом позитивний.
D	64-73	Середній рівень володіння ЗК, ФК, ПРН Аспірант у реалізації завдань науково-дослідницької практики помилявся, недостатньо ефективно застосовував методи та прийоми наукового дослідження, не завжди був спроможний установити контакт з колегами, науковцями, не виявляв сутності й причин своїх помилок та недоліків. Відгук керівника практики про результати проходження практики студентом задовільний.
Е	60-63	Рівень оволодіння ЗК, ФК, ПРН нижче середнього Аспірант має задовільну якість виконання завдань практики, несвоєчасне оформлення звітної документації. Переважна більшість питань програми практики у звіті висвітлена, однак мають місце окремі неточності й логічні помилки. Виконані не всі завдання основних модулів практики. Відгук керівника про результати проходження практики студентом задовільний.
FX	35-59	Низький рівень сформованості ЗК, ФК, ПРН. Аспірантом було допущено серйозні помилки під час виконання модулів науково-дослідницької практики, у звіті висвітлені не всі питання. Відгук керівника практики стосовно ставлення до практики і трудової дисципліни студента незадовільний.
F	1-34	Дуже низький рівень сформованості ЗК, ФК, ПРН Аспірантом програма практики виконана частково. Стаття, доповідь запозичена чи підготовлена не самостійно. Відгук керівника практики стосовно ставлення до практики і трудової дисципліни студента негативний.

4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОХОДЖЕННЯ ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ 2 «ДОСЛІДНИЦЬКИЙ»

4.1. Підмодуль 2. 1. Дослідницько-археологічний:

- характеристика повністю опрацьованих артефактів (для денної форми навчання – 3-4, для заочної – 1-2), з віднесенням їх (його) до певної археологічної культури та встановленням відповідного місця в системі археологічних культур регіону та відповідних йому районів);
- ведення й оформлення щоденника проходження практики;
- підготовка індивідуального звіту, що має включати опис артефактів та їх світлини, а також характеристики методів опрацювання археологічного матеріалу та археологічних культур із загальними висновками.

Вступ

Набуття в аспірантів навичок здійснювати археологічні дослідження під час обрання підмодуля 2. 1 «Дослідницько-археологічний» передбачає, зокрема, 20 годин для роботи на базі практики під керівництвом досвідчених археологів-професіоналів, по 20 годин для виконання індивідуальних завдань і самостійної роботи.

Група аспірантів, яка набувають навички здійснювати археологічні дослідження під час камерального дослідження пам'яток має нараховувати не більше 15 осіб. Для цього доцільно організувати і забезпечити умови для досліджень під час проходження практики в умовах первинного камерального опрацювання археологічного матеріалу та встановлення аспірантами взаємозв'язку з результатами польових досліджень, зокрема, в межах північно-східного регіону України.

Головна мета

Набуття основних знань, навичок та умінь проведення археологічних досліджень з використанням сучасних методів, а також отримання досвіду роботи в археологічних експедиціях з донесенням до аспірантів розуміння важливості суспільно-історичного та наукового значення збереження і охорони пам'яток археології.

Завдання

- ознайомлення з організацією роботи баз практики (археологічних науково-дослідних інституцій);

- ознайомлення аспірантів з процесом проведення археологічного дослідження (розкопки, розвідки) з метою виявлення археологічних пам'яток;
- участь в основних етапах археологічних досліджень, ведення польової документації та систематизація й обробка одержаного археологічного матеріалу;
- набуття досвіду застосування основних методів археологічних досліджень.

База проходження підмодулю

Науково-навчальною базою є Національний заповідник «Глухів» та його археологічний музей та / або інший науково-дослідний заклад згідно з укладеним Договором між Університетом та установою про проходження науково-дослідницької практики (модуля практики) чи Договором про участь у програмі мобільності та обраних аспірантами.

Результати

За час виконання дослідницько-археологічного підмодуля аспіранти мають набути практичних навичок обробки даних, серед яких: класифікація; штучна класифікація (первісне, грубе сортування матеріалу); природна класифікація (знаходження у матеріалі груп (типів), речей чи об'єктів); види класифікації. Крім того, здобувачі освіти мають опанувати таке явище, як *культурний шар* і специфіку його залягання в залежності від різних історично-природничих факторів, а також можуть здійснювати опрацювання різних аспектів археологічних артефактів, з допомогою типологічного та статистичного методів дослідження. А саме: розконсервацію; миття; чистку; шифрування; реставрацію; замальовування; фотографування; визначення археологічних культур; ведення щоденника

Зміст діяльності

Блок 1 Організація проходження дослідницько-археологічного підмодуля

Установча конференція

Ознайомлення з метою і завданнями науково-дослідницької практики. Знайомство з керівниками практики від Університету. Отримання методичних порад та індивідуальних завдань. Інструктаж щодо загальних правил техніки безпеки.

Перед початком роботи науковий співробітник науково-дослідної установи та керівник науково-дослідницької практики обов'язково проводять інструктаж – правила поведінки під час виконання дослідницьких робіт.

Ознайомлення з базою практики.

Відвідування закладу, що є базою практики. Знайомство з організацією роботи вчених-археологів і з керівниками від бази практики. Інструктаж щодо правил техніки безпеки під час проведення археологічних досліджень.

Складання плану проходження дослідницько-архівного підмодуля та початок оформлення щоденника практики.

Перед проведенням екскурсій, туристичних походів тощо ведуться обов'язкові інструктажі. Відповідальність за проведення практик покладається на керівника практики від бази практика. Аспіранти повинні суворо дотримуватись прийнятих правил охорони праці і протипожежної безпеки.

Блок 2 Польові археологічні дослідження

Опанування методикою археологічної розвідки

Візуальна й інструментальна розвідка. Закладання шурфів і зачистки.

Під час проведення практики аспіранти оволодівають типологічним та статистичним методами. Суть *типологічного методу* полягає у виділенні серед археологічних знахідок типів речей лише з властивими їм ознаками. Наявність спільних типів речей свідчить про один і той самий час існування тих пам'яток, де їх виявлено. Застосування цього методу дає можливість виділяти археологічні культури й датувати їх. Однак цей метод приводить до недостатнього використання при узагальненнях масового матеріалу. Ця хиба методу усувається застосуванням статистичних способів опрацювання матеріалів.

Суть *статистичного методу* полягає у вивченні комплексів за допомогою підрахування археологічних матеріалів у відсотках і виведенні індексу їх спорідненості шляхом додавання спільних величин процентного складу окремих ознак.

Наприклад, беруться чотири комплекси кераміки: А, В, С, D і порівнюються за елементами орнаменту (ямки, гребінці, лінії) у відсотках:

Елементи орнаменту	А	В	С	D
Ямки	30	20	10	10
Гребінці	40	60	90	70
Лінії	30	20	0	20
Разом	100	100	100	100

Індекс спорідненості (Ісп) виводиться попарно для двох комплексів шляхом додавання спільних величин по кожній з ознак. Усі комплекси порівнюються до одного еталонного. У даному випадку це комплекс А.

Звідси маємо:

$$\text{Ісп АВ} = 20+40+20 = 80$$

$$\text{Ісп АС} = 10+40+0 = 50$$

$$\text{Ісп АД} = 10+40+20 = 70$$

Отже, за елементами орнаменту найближчими між собою є комплекси А і В. Індекс спорідненості по відношенню до еталонного комплексу вказує також і на ступінь спорідненості їх між собою. Так, комплекс де стоїть на 20 одиниць ближче до комплексу-еталону А, ніж комплекс С. Такі ж, індекси спорідненості можна виводити як до інших груп ознак кераміки, наприклад, мотивів орнаменту, так і для інших ознак комплексу.

Опанування методикою археологічних розкопок

Розкриття культурного шару. Застосування стратиграфічного методу. Збирання і фіксація археологічних об'єктів. Ведення польової документації.

Індивідуальні завдання

Особливості виконання даного складника полягають у тому, що аспіранти оволодівають головними практичними навичками, а саме:

- розпізнання пам'яток археології,
- робити інвентарний опис артефактів,
- визначати і описувати артефакти за епохами,

Варіанти індивідуальних завдань:

- опис і малюнок стратиграфії – послідовних нашарувань різних культурних і геологічних відкладень;
- опис колекції археологічних артефактів з об'єкту чи культурного шару – кераміки, кам'яних чи бронзових речей, виробів з кістки тощо;
- складання найпростіших типологічних рядів артефактів;
- класифікація масових решток, як крем'яних так і керамічних виробів та інші.

Блок 3 Обробка археологічних матеріалів

Опанування методикою очистки, консервації та шифрування знахідок

Опрацювання археологічних знахідок в польових умовах. Способи очистки і консервації, принципи шифрування знахідок.

Заняття та екскурсії під час практики

Під час науково-дослідницької практики обов'язково проводяться різні екскурсії та туристичні походи з метою ознайомлення з природою та історичними місцями регіону. Обов'язковими теж є ознайомлення аспірантів з історичними місцями навколо археологічних пам'яток, зустрічі з цікавими людьми регіону.

Чималу роль у розумінні специфіки археологічної пам'ятки відіграють екскурсії та пояснення науковців, що працюють на пам'ятках спільно з археологами.

Опанування методикою первинного реставрування знахідок

Реконструкція джерел. Відновлення об'єктів з уламків.

Отримані матеріали аспіранти використовують при написанні дисертації, при підготовці та реалізації різних наукових проєктів. Результати досліджень аспіранти можуть особисто або у співаторстві опублікувати в наукових та науково-популярних виданнях.

Бажаним елементом екскурсій є відвідини експозиції Глухівського краєзнавчого музею, виставок картин в ньому, виставок та заходів НЗ «Глухів» та інших науково-дослідних закладів.

Блок 4 Підведення підсумків

Передбачувані результати виконання підмодуля

1. Щоденник проходження дослідницько-археологічного підмодуля, що містить щоденні записи про форму і зміст виконаної аспірантом роботи.
2. Письмовий звіт про виконання підмодуля:
 - 2.1. характеристика кожного повністю опрацьованого артефакту, з віднесенням його до певної археологічної культури;
 - 2.2. встановлення його місця в системі археологічних культур регіону та відповідних йому районів;
 - 2.3. опис артефактів;
 - 2.4. світлини артефактів;
 - 2.5. характеристика методів опрацювання археологічного матеріалу;
 - 2.6. характеристика археологічних культур та загальних висновків з історії регіону;
 - 2.7. рекомендації з проведення та вдосконалення змісту практики;
 - 2.8. загальні висновки;
 - 2.9. презентація про проходження дослідницько-археологічного підмодуля.

4.2. Підмодуль 2.2. Дослідницько-архівний

- підготовка історичної довідки з переліком архівних джерел за тематикою дослідження аспіранта (для денної форми – не менше 10, для заочної – не менше 7), підбір архівних документів (для денної форми – 3-4, для заочної – 1-2);
- ведення й оформлення щоденника проходження практики;
- підготовка індивідуального звіту, що має включати опис результатів спостереження за роботою архіву та результати власної діяльності.

Вступ

Розуміючи, що основним джерелом вивчення історичного минулого є архівні документи, помітне місце в системі фахової підготовки майбутніх

науковців спеціальності історії та археології посідає набуття навичок діяльності в архіві, а архівні установи стають одним з потенційних місць професійної діяльності історика. Для цього діяльність практикантів необхідно максимально наблизити до реальної професійної діяльності архівістів, забезпечуючи ефективне засвоєння основних складових їх службових обов'язків.

Цей складник змістового модуля 2 «Дослідницький» (за вибором) є органічною складовою підготовки аспірантів спеціальності 032 «Історія та археологія». Вона передбачає, зокрема, 20 годин для роботи на базі практики, по 20 годин для виконання індивідуальних завдань і самостійної роботи.

Дирекціями архівних закладів можуть бути залучені до керівництва на базі практики найбільш кваліфіковані працівники архівів, які координують свою роботу з науковим керівником аспіранта.

Головна мета

Здобуття аспірантами навичок професійної діяльності науковця у галузі історії та археології, а також ознайомлення зі специфікою архівної роботи (особливості формування, зберігання та використання архівних документів, основні правила роботи в архівних установах) для застосування на практиці набутих раніше теоретичних знань та компетентностей.

Завдання

- закріплення й поглиблення отриманих теоретичних знань з відповідних дисциплін;
- оволодіння навичками організації раціонального пошуку в описах, каталогах, путівниках, оглядах тощо; відбору, пошуку ретроспективної інформації, оформлення документації з обліку, зберігання і використання архівних документів; методикою використання архівних документів і матеріалів у науково-дослідній та іншій роботі за професійною спрямованістю аспіранта для вирішення конкретних евристичних завдань пошукової діяльності в галузі історичної науки;
- практичне ознайомлення з організацією діяльності архівних установ в Україні, напрямками та формами їх роботи щодо комплектування, оброблення, систематизації, обліку, зберігання та використання архівних документів;
- формування навичок індивідуальної та групової роботи, самоорганізації, прагнення до самоосвіти, систематичного набуття й поповнення знань, умінь і навичок роботи в їх подальшій діяльності: під час збору матеріалу для виконання кваліфікаційних робіт, у наукових дослідженнях, у творчому процесі навчання та виховання здобувачів освіти у закладах вищої освіти, в культурно-просвітницьких цілях.

База проходження підмодулю

Базою дослідницько-архівного підмодулю є архівний відділ Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка та / або заклад(-и) комунальних та державних архівів, архівні відділи районних державних адміністрацій, архівні підрозділи підприємств, установ і організацій з яким (-ми) заключено Договір про проходження науково-дослідницької практики (модуля практики) чи Договір про участь у програмі мобільності та обраних аспірантами.

Результати

За час виконання дослідницько-архівного підмодуля аспіранти мають набути практичних навичок обробки даних, серед яких:

- оволодіти понятійно-категоріальним апаратом у галузі архівної справи, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі;
- ознайомитися із закономірностями, принципами, методами, формами та напрямками роботи архівних установ щодо комплектування, оброблення, систематизації, обліку, зберігання та використання архівних документів;
- вміти здійснювати раціональний пошук, відбір, аналітичну і синтетичну критику архівних документів і матеріалів;
- сформулювати навички роботи з нормативними документами, путівниками, описами справ, архівними документами для провадження самостійного пошуку необхідної інформації в архівних установах;
- здатність здійснювати необхідні засоби для обліку, належного зберігання та використання документів Національного архівного фонду; планувати та організовувати науково-дослідницьку роботу;
- оволодіти методикою використання архівних документів у науково-дослідній, освітній діяльності за професійною спрямованістю.

Зміст діяльності

Під час виконання цього складника науково-дослідницької практики аспіранти знайомляться із специфікою роботи бази практики та залучається до виконання безпосередньої діяльності фахівців архіву. Під час практики аспіранти можуть залучатися адміністрацією для надання допомоги базі практики, але характер цієї діяльності має відповідати завданням науково-дослідницької практики та бути дотичним до обраної проблематики наукового дослідження.

Блок 1 Організація проходження дослідницько-архівного підмодуля

Установча конференція

Ознайомлення з метою і завданнями науково-дослідницької практики. Знайомство з керівниками практики від Університету. Отримання методичних порад та індивідуальних завдань. Інструктаж щодо загальних правил техніки безпеки.

Перед початком роботи науковий співробітник архівної установи та керівник практики обов'язково проводять інструктаж – правила поведінки під час виконання дослідницьких робіт.

Ознайомлення з базою практики.

Відвідування закладу, що є базою практики. Знайомство з організацією роботи архівістів і з керівниками від бази практики. Інструктаж щодо правил техніки безпеки під час проведення архівних досліджень. Відповідальність за проведення практик покладається на керівника науково-дослідницької практики від бази практика. Аспіранти повинні суворо дотримуватись прийнятих правил охорони праці і протипожежної безпеки.

Складання плану проходження дослідницько-архівного підмодуля та початок оформлення щоденника практики.

Блок 2 Теорія архівної справи

Архівознавство як область наукових знань (лекція)

Знання про архіви, вивчення історії архівної справи. Зародження архівознавства як наукової системи та формування Національного архівного фонду (далі - ІТАФ). Архівознавство як навчальна дисципліна в підготовці істориків, що спирається на загальнонаукові (наукового аналізу та синтезу, ретроспективний, порівняльний) та специфічні (неподільність архівних фондів, доступність або відкритість архівної інформації тощо) методи дослідження.

Національний архівний фонд України (лекція)

Принципи комплектування, зберігання, облік та використання документів ***Національного архівного фонду України (далі - НАФ)***. Поняття «архів» у сучасній науковій лексиці. Застосування новітніх інформаційних технологій під час опрацювання, класифікації, зберігання і використання документів. Три основні групи документів: документальні комплекси; документи українського походження; документи іноземного походження,.

Система архівних установ України (лекція)

Групи системи архівних установ України: спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері архівної справи та діловодства; науково-дослідні установи; центральні державні архіви України; галузеві державні архіви; місцеві державні архівні установи; архівні підрозділи державних наукових установ, музеїв, бібліотек. Державна архівна служба

України, на яку покладено функції управління архівною справою, контролю й нормативно-методичного забезпечення. За складом документів, що підлягають зберіганню, державні архіви поділяються на загальні й спеціалізовані; такі, що комплектуються, та історичні.

Блок 3. Історія архівної справи

Історія архівної справи - світовий та вітчизняний досвід (лекція)

Традиції щодо дбайливого ставлення до історичної пам'яті, зберігання духовних цінностей. Вплив на архівну справу в Україні архівних систем держав, до складу яких входили українські землі - Польщі, Литви, Австро-Угорщини тощо.

Законодавство у галузі архівної справи (лекція)

В Україні діяльність архівів, пов'язану з формуванням НАФ, зберіганням його документів та використанням архівної інформації, регулюють норми близько 20 законів. Найзначнішими з них є Основи законодавства України про культуру, Закон України «Про інформацію», Закон України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років», базовий галузевий Закон України «Про національний архівний фонд та архівні установи України». Останній регулює відносини, пов'язані з формуванням, обліком, зберіганням і використанням Національного архівного фонду, та інші важливі питання діловодства та архівної справи.

Закон «Про національний архівний фонд та архівні установи України», прийнятий Верховною Радою 24 грудня 1993 р., визнав НАФ складовою частиною вітчизняної і світової історико-культурної спадщини та інформаційних ресурсів суспільства, поставив його під охорону держави і зафіксував державні гарантії його зберігання, примноження і використання.

Блок 4. Практика архівної справи

Науково-технічна обробка фондів.

Склад і організація науково-довідкового апарату в архіві (лекція)

Реалізація доступу до відомостей, що містяться в документах, відбувається через довідковий апарат, тобто створений на єдиних методологічних і методичних засадах комплекс взаємопов'язаних архівних довідників, призначений для розкриття складу і змісту архівних документів. Довідковий апарат утворюється кожною архівною установою і має чітку типово-видову структуру. Його побудовано відповідно до структури НАФ.

Складання опису фонду.

Архівне описування документів справи через відбір найрепрезентативніших інформаційних характеристик об'єкта описування.

Об'єкт описування: група документів, один документ (фрагмент документа).

Мета архівного описування: створення точних відображень архівних документів в описовій статті (описанні), які б допомогли зрозуміти їх зміст і визначити місцезнаходження.

Складення описових статей здійснюють відповідно до Правил описування архівних документів (ДСТУ 4331:2004), застосовуючи, як правило, поодиночний спосіб описування. За необхідності складення анотації до заголовка справи застосовують груповий або подокументний способи, де об'єктами описування виступають відповідно група документів або документ (фрагмент документа).

Блок 5. Складання та удосконалення науково-довідкового апарату та каталогізація фондів.

Практична робота у всіх структурних підрозділах архіву (база практики).

Робота з автоматизованою системою пошуку інформації в архівах та з науково-довідковими матеріалами за темами власних наукових розробок або за приватними інтересами.

Підготовка детального аналізу путівника архіву з точки зору його структури і змісту, а також корисності та інформативності для користувача. Участь у створенні електронних баз даних.

Блок 6. Підведення підсумків

Передбачувані результати виконання підмодулю

1. Щоденник проходження дослідницько-архівного підмодуля, що містить щоденні записи про форму і зміст виконаної аспірантом роботи з фіксацією результатів спостереження за роботою архіву та результати власної діяльності.

2. Письмовий звіт про виконання підмодуля:

2.1. довідка архівного описування документів справи через відбір найрепрезентативніших інформаційних характеристик об'єкта описування з метою створення точних відображень архівних документів в описовій статті (описанні), створеній у відповідності до Правил описування архівних документів (ДСТУ 4331:2004);

2.2. детальний аналіз путівника архіву з точки зору його структури і змісту, а також корисності та інформативності для користувача;

2.3. історична довідка з переліком архівних джерел, відповідно до обраної тематики власного наукового дослідження (підібрані архівні документи: для денної форми – не менше 10, для заочної – не менше 7);

2.4. підбір архівних документів відповідно до обраної тематики власного наукового дослідження (для денної форми – 3-4, для заочної – 1-2);

- 2.5. приклад складеного опису архівних документів, наприклад, з попереднього пункту;
- 2.6. характеристики методики пошуку та опрацювання документів в архіві;
- 2.7. рекомендацій з проведення та вдосконалення змісту практики;
- 2.8. презентація про проходження дослідницько-археологічного підмодуля.

4.3. Підмодуль 2.3. Дослідницько-музейний

- підготовка проєкту (для денної форми – 1-2, для заочної – 1) експозиції та заповнення тематико-експозиційного плану;
- пошук документів та інших джерел з теми наукового дослідження у фондах та експозиціях музею (для денної форми навчання – 3-4, для заочної – 1-2);
- ведення й оформлення щоденника проходження практики;
- підготовка індивідуального звіту, що має включати результати власної діяльності.

Вступ

Необхідність проходження аспірантами цього підмодуля науково-дослідницької практики пояснюється потребою актуалізувати дослідження історико-культурної спадщини етносу, формувати бережливе і шанобливе ставлення до культурної скарбниці народу, розвивати емоційно-моральну сферу особистості, її духовні потреби і ціннісні орієнтації. Для цього діяльність практикантів необхідно максимально наблизити до реальної професійної діяльності музейних працівників, забезпечуючи ефективне засвоєння основних складових їх службових обов'язків.

У процесі проходження дослідницько-музейного підмодуля відбувається ознайомлення аспірантів з усіма аспектами роботи історичного (археологічного, краєзнавчого) музею, формуються уміння і навички, необхідні для підготовки і проведення екскурсії, формування тематичної експозиції тощо. Будучи складовою частиною освітнього процесу ОНС «Доктор філософії», вона поглиблює раніше набуті знання з історії та археології. Дослідницько-музейний підмодуль передбачає, зокрема, 20 годин для роботи на базі практики, по 20 годин для виконання індивідуальних завдань і самостійної роботи.

Головна мета

Закріплення та поглиблення аспірантами другого року навчання знань, отриманих у процесі попередньої освітньої діяльності під час ознайомлення з структурою й формами роботи різних відділів музею та формування навичок діяльності у сфері музейної діяльності, формування у них фахових умінь, навичок та професійних компетентностей майбутніх співробітників музею, щодо принципів та правил оформлення виставок й експозицій, а також розширення знань аспірантів у галузі історії та археології у ході вивчення надбань української культури, мистецтва та освіти, відображених у музейних експозиціях, що під час професійної підготовки майбутнього історика (археолога) сприяє розширення світогляду аспірантами загальнолюдських цінностей, естетичних ідеалів, розвиває методичну та педагогічну компетентності майбутніх науковців.

Завдання

- закріплення й поглиблення отриманих теоретичних знань з відповідних дисциплін з науковою роботою аспірантів у сфері музейної справи;
- оволодіння навичками організації роботи з комплектування музейних зібрань, засобами забезпечення збереженості фондів, організацією їх експедиційної, науково-дослідницької, експозиційно-виставкової, культурно-просвітницької діяльності, роботою з реставрації та консервації пам'яток історії й культури з розвитком творчого та наукового підходів у музейній діяльності;
- практичне ознайомлення з організацією діяльності музейних установ в Україні, напрямками та формами їх роботи щодо організації музеїв та проведенні екскурсій, набуття знань та практичних навичок використання експозицій музеїв у дослідницькій роботі, у процесі викладання історичних дисциплін у закладах освіти із залученням аспірантів до активної громадської, культурно-просвітницької діяльності серед населення, популяризації уведених до наукового обігу музейних експонатів, усвідомлення важливої ролі музеїв у науковому й освітньому житті суспільства;
- формування навичок індивідуальної та групової роботи, самоорганізації, прагнення до самоосвіти, систематичного набуття й поповнення знань, умінь і навичок роботи в їх подальшій діяльності: під час збору матеріалу для виконання кваліфікаційних робіт, у наукових дослідженнях, у творчому процесі навчання та виховання здобувачів освіти у закладах вищої освіти, в культурно-просвітницьких цілях.

База проходження підмодулю

Базою для проходження дослідницько-музейного підмодулю є народний історико-педагогічний музей Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка та / або музей(-ї), з яким (-ми) заключено Договір про проходження науково-дослідницької практики (модуля практики) чи Договір про участь у програмі мобільності та обраних аспірантами.

Результати

За час виконання дослідницько-музейного підмодуля аспіранти мають набути практичних навичок обробки даних, серед яких:

- оволодіти понятійно-категоріальним апаратом у галузі музейної справи, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі та укладати тематико-експозиційний план експозиції;
- ознайомитися із функціональною структурою музейного закладу, основами наукової та освітньо-методичної діяльності музеїв щодо процесу комплектування, оброблення, зберігання, публікації та інших форм використання музейних експонатів;
- продуктивно вивчати документацію та порядок документування передачі предмету музейного значення до музейного фонду;
- сформувати навички роботи з нормативними документами, путівниками, описами справ, архівними документами для провадження самостійного пошуку необхідної інформації в архівних установах;
- здатність здійснювати пошук та опрацювання нових експонатів згідно тематико-експозиційного плану та використання музейних експонатів у науково-дослідній, виховній та практичній діяльності науково-педагогічних працівників та / або наукових співробітників за професійною спрямованістю;
- оволодіти методикою підготовки контрольного тексту та аудіосупроводу екскурсії з використанням даних з музейних фондів у науково-дослідній, освітній діяльності за професійною спрямованістю;
- формувати навички, необхідні для створення та діяльності сучасного (віртуального) музею.

Зміст діяльності

Під час виконання цього складника науково-архівної практики аспіранти знайомляться із специфікою роботи бази практики та залучається до виконання безпосередньої діяльності наукового співробітника музею. Під час практики аспіранти можуть залучатися адміністрацією для надання допомоги базі практики, але характер цієї діяльності має відповідати завданням науково-

дослідницької практики та бути дотичним до обраної проблематики наукового дослідження.

Блок 1 Організація проходження дослідницько-музейного підмодуля ***Установча конференція***

Ознайомлення з метою і завданнями науково-дослідницької практики. Знайомство з керівниками практики від Університету. Отримання методичних порад та індивідуальних завдань. Інструктаж щодо загальних правил техніки безпеки.

Перед початком роботи науковий співробітник музею та керівник практики обов'язково проводять інструктаж – правила поведінки під час виконання дослідницьких робіт.

Ознайомлення з базою практики.

Відвідування закладу, що є базою практики. Знайомство з організацією роботи наукових співробітників музею і з керівниками від бази практики. Інструктаж щодо правил техніки безпеки під час проведення музейних досліджень. Відповідальність за проведення науково-дослідницької практики покладається на керівника практики від бази практики. Аспіранти повинні суворо дотримуватись прийнятих правил охорони праці і протипожежної безпеки.

Складання плану проходження дослідницько-музейного підмодуля та початок оформлення щоденника практики.

Блок 2 Теорія музейної справи

Науково-фондова робота в музеї

Комплектування, облік та збереження фондів. Складання плану комплектування, звітної документації та режим зберігання. Музейні колекції.

Реставрація та консервація музейних предметів. Писемні джерела. Специфіка обліку та зберігання. Методика вивчення. Створення каталогу.

Експозиційно-виставкова діяльність музею

Методи і принципи побудови експозицій. Етапи роботи над експозицією: наукова концепція, тематична структура, розширена тематична структура, тематико-експозиційний план. Художнє проектування: архітектурно-художнє рішення, ескізний проект, монтажний лист. Засоби художнього оформлення експозицій. Експозиційне приладдя. Експозиційні матеріали: оригінали, новоділи, муляжі, тексти, етикетки, анотації в експозиції. Типи виставок у музеї. Нові тенденції у проектуванні експозицій.

Блок 3. Історія архівної справи

Загальна історія музейної справи в Україні

Історія музейних установ в Україні: формування фондів. Організація роботи музейних фондів. Роль музейних установ в державі та перспективи їх

розвитку. Завдання, права, структура музейних установ. Музейний фонд України, як сукупність рухомих пам'яток природи, матеріальної та духовної культури, які мають наукову, історичну, художню чи іншу культурну цінність незалежно від їх виду, місця створення і форм власності та зберігаються на території України, а також нерухомих пам'яток, що знаходяться в музеях України і обліковані в порядку, визначеному законом.

Законодавство у галузі музейної справи (лекція)

В Україні діяльність музеїв регулюють норми близько 20 законів. Найзначнішими з них є Основи законодавства України про культуру, Закони України «Про охорону культурної спадщини» та «Про охорону археологічної спадщини», базовий Закон України «Про музеї та музейну справу». Останній регулює відносини, пов'язані з формуванням, обліком, зберіганням і використанням музейного фонду, та інші важливі питання діловодства та музейної справи.

Блок 4. Практика музейної справи

Основні напрями і форми культурно-освітньої діяльності

Музейна педагогіка – теоретична основа культурно-освітньої діяльності музею. Музейна екскурсія (методика підготовки та проведення).

Менеджмент і маркетинг та використання інформаційних технологій у музейній справі

Рекламно-видавнича діяльність. Спонсорство та благодійність. Гранти.

Запровадження обліку музейних фондів у цифровій формі. Стандарти такого обліку. Цифрові бази даних музейних колекцій. Переваги їхнього використання. Нові перспективи для представлення музейних предметів у Інтернеті. Віртуальні виставки.

Блок 5. Виконання колективних та індивідуальних завдань

Набуття практичних навичок з обліку та наукового опрацювання музейних експонатів

Складання індивідуального плану аспіранта-практиканта. Ведення щоденника з фіксацією результатів власної діяльності.

Експозиційна діяльність та робота музею

Участь у діяльності музею з ознайомлення відвідувачів із найцікавішими експонатами музею, розміщеними у певному логічному порядку, побудованому за хронологічним (еволюційним), географічним, етнокультурним чи предметно-тематичним критеріями.

Знайомство та участь в одному з основних напрямків музейної діяльності, що відповідає за створення експозицій. Експозиційна робота включає: 1) проектування експозиції: розроблення основної ідеї і конкретного змісту з

дотриманням архітектурно-художніх принципів і рішень та подальшим монтажем експозиції, 2) демонтаж експозиції, 3) реекспозиції.

Опанування методики проведення екскурсій, підготувати і провести екскурсії (для денної форми – 2, для заочної – 1) за обраною тематикою).

Підготовка і проведення ділової навчальної гри

Розробка проекту (для денної форми – 1-2, для заочної – 1) експозиції з визначеної теми і заповнити тематико-експозиційний план. Розподіл ролей у грі нового музею: директора музею, зберігача фондів, наукового співробітника, екскурсовода, реставратора, спеціаліста з просвітницької роботи, з інформаційних технологій, з маркетингу та рекламно-видавничої діяльності. Проведення гри та її аналіз.

Виконання індивідуальних завдань

Пошук документів та інших джерел з теми наукового дослідження у фондах та експозиціях музею. У період виконання авдань дослідницько-музейного підмодуля відбувається знайомство аспірантів з науково-освітньою роботою музею – проведенням екскурсій, лекцій, зустрічей, консультацій тощо. Практиканти беруть участь у організації зустрічей, тематичних заходів відповідно до плану роботи музею, відбирають матеріали та складають плани тематичних екскурсій за експозиціями музею.

З аспірантами проводяться тематичні екскурсії методичного характеру. Для розширення світогляду та ерудиції аспірантів можливе також проведення екскурсій не тільки на безпосередній базі практики, а й в інших музейних установах. Заплановані навчальні екскурсії покликані сприяти ефективному виконанню аспірантами завдань їх індивідуального плану, дотичним до обраної проблематики наукового дослідження та програми практики загалом.

Блок 6. Підведення підсумків

1. Щоденник проходження дослідницько-музейного підмодуля, що містить щоденні записи про форму і зміст виконаної аспірантом роботи.

2. Письмовий звіт про виконання підмодуля:

2.1. **тематико-експозиційний план** із зазначенням:

2.1.1. тематичної структури експозиції (назва розділів, тем і підтем),

2.1.2. номерів експонатів по порядку,

2.1.3. назви і зміст експонатів (тексти, цитати, анотації, етикетки),

2.1.4. типу експоната (текст, оригінал, копія, фото, макет, карта тощо),

2.1.5. кількості експонатів, розміру експоната (довжина, ширина, висота),

2.1.6. місця в експозиції та / або місця зберігання експоната чи джерела надходження в експозицію,

2.1.7. приміток та опису 15-20 експонатів виставки музею;

- 2.2. характеристика методів опрацювання музейних експонатів;
- 2.3. рекомендації з проведення та вдосконалення змісту практики;
- 2.4. загальні висновки;
- 2.5. презентація про проходження дослідницько-музейного підмодуля.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Академічна доброчесність (англ. *Academic integrity*) – це сукупність етичних принципів та визначених законодавством правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та / або наукових (творчих) досягнень.

Археологічні дослідження – це науково-пошукова та науково-практична діяльність науковців, спрямована на одержання нових знань про об'єкти археологічної спадщини (пам'ятки археології), а також про закономірності розвитку суспільства і людини у давнину. Основними видами польового наукового дослідження археологічної спадщини є археологічні розвідки та археологічні розкопки.

Археологічні розкопки – це процес вивчення археологічних пам'яток (поселень, поховальних споруд, пам'яток виробничої діяльності, архітектури, образотворчого мистецтва та ін.), що передбачає здійснення земляних робіт, які знищують досліджуваний об'єкт частково або повністю.

Археологічні розвідки – це процес виявлення нових об'єктів археологічної спадщини або уточнення даних про вже відомі. Як правило, розвідки полягають в обмеженому шурфуванні для з'ясування товщини культурного шару і не ведуть до руйнації досліджуваного об'єкта.

Архів – це : а) соціальна інституція (спеціалізована установа), що забезпечує потреби суспільства у ретроспективній документальній інформації через архівні документи, організовуючи їх зберігання та користування ними; б) сукупність документів, сформованих в результаті діяльності установ, підприємств, організацій, окремих осіб.

Архівна справа – це галузь життєдіяльності суспільства, що охоплює наукові, організаційні, правові, технологічні, економічні та інші питання діяльності юридичних і фізичних осіб, пов'язані із нагромадженням, обліком, зберіганням архівних документів та використанням відомостей, що в них містяться.

Архівний документ – це документ незалежно від його виду, виду матеріального носія інформації, місця, часу створення і місця зберігання та форми власності на нього, що припинив виконувати функції, для яких був створений, але зберігається або підлягає зберіганню з огляду на значущість для особи, суспільства чи держави або цінність для власника також як об'єкт рухомого майна.

Архівознавство – це навчальна дисципліна в підготовці істориків, що спирається на загальнонаукові (наукового аналізу та синтезу, ретроспективний, порівняльний) та специфічні (неподільність архівних фондів, доступність або відкритість архівної інформації тощо) методи дослідження.

База практики (лат. *Practica*; грец. *prakticos* - діяльний) – це установа, підприємство, організація різної форми власності та підпорядкованості, придатна для проведення практики здобувачів вищої освіти для забезпечення

виконання програмами практики на підставі договорів на проведення практики, тривалість дії яких погоджується договірними сторонами.

Вища освіта – це сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти.

Доктор філософії – це освітній і водночас науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра у творчій аспірантурі нормативним строком три роки за умови виконання обсягу освітньої складової освітньо-наукової програми 30-60 кредитів ЄКТС.

Екскурсія музейна (від лат. «excursio» – поїздка) – це одна з форм музейної роботи, що передбачає колективний огляд об'єктів музейного показу по заздалегідь визначеній темі та спеціальному маршруту під керівництвом фахівця – екскурсовода.

Експлікації (від лат. – «пояснюю») – це письмовий супровід експозиції музею або виставки, що містять основні характеристики та пояснення комплексу пам'яток, представлених у тому чи іншому залі музею з метою уведення відвідувачів у відповідну епоху та поясненням складників, що об'єднують зібрані в одному залі експонати.

Експозиційна діяльність – це основна діяльність музею з ознайомлення відвідувачів із найцікавішими експонатами музею, розміщеними у певному логічному порядку, побудованому за хронологічним (еволюційним), географічним, етнокультурним чи предметно-тематичним критеріями.

Експозиція (від «exposition» - «виставка») – це сукупність музейних предметів, тематично підібраних і виставлених за певною системою для публічного огляду на тривалий термін.

Експонат – це музейний предмет, виставлений для огляду в музейній експозиції (на постійній основі) та / або на виставці (на тимчасовій основі).

Заклад вищої освіти – це окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей.

Здобувачі вищої освіти – це особи, які навчаються у закладі вищої освіти на певному рівні вищої освіти (студенти, аспіранти та ін.) з метою здобуття відповідного ступеня і кваліфікації.

Інвентаризація (кодифікація) – це етап обліку пам'яток та розподілу їх у системі фондосховищ музейної установи завдяки присвоєнню кожному експонату музею власного інвентарного номера (коду).

Камеральна обробка – це комплекс мір обробки археологічних знахідок, який включає в себе їх очистку, шифрування, пакування та консервацію тощо.

Керівник практики від закладу освіти – це досвідчений викладач закладу вищої освіти, який бере безпосередню участь у реалізації практики, інформує здобувачів освіти про підготовку необхідних документів (направлення, програми, щоденник, календарний план, індивідуальне завдання, методичні рекомендації тощо) та систему звітності, здійснює навчально-методичне керівництво і перевіряє виконання програм практик, у тісному контакті з керівником практики від бази практики забезпечує високу якість її проходження згідно з програмою, у складі комісії приймає заліки з практики; подає завідувачу кафедри (заступнику директора з практичного навчання) письмовий звіт про проведення практики із зауваженнями і пропозиціями щодо поліпшення практики.

Керівник практики від бази практики – це досвідчений фахівець установи, підприємства, організації різної форми власності та підпорядкованості, де проводиться практика здобувачів вищої освіти, що призначається для забезпечення виконання програмами практики здобувачами вищої освіти та безпосередньо керує практикою у тісному контакті з керівником практики від закладу освіти, оцінює та підписує письмовий звіт.

Компетентність – це здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей.

Музеї - це культурно-освітні та науково-дослідні заклади, призначені для вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, прилучення громадян до надбань національної і світової історико-культурної спадщини.

Музеєзнавство (музеологія) – це наукова дисципліна, що вивчає історію та закономірності розвитку музеїв, їх внутрішню організацію, систему наукового комплектування музейних фондів, документування й зберігання колекцій, а також методики побудови музейних експозицій, виставок та різних видів і форм науково-освітньої діяльності музеїв.

Музеєфікація – це напрям музейної діяльності, що полягає в перетворенні історико-культурних чи природних об'єктів у об'єкти музейного показу з метою максимального збереження і виявлення їх історико-культурної, наукової, художньої цінності.

Музейна справа – це спеціальна галузь культурно-освітньої та наукової діяльності, яка здійснюється музеями щодо комплектування, збереження, вивчення і використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури.

Національний архівний фонд України - це сукупність архівних документів, що відображають історію духовного й матеріального життя українського народу та інших народів, мають культурну цінність і є надбанням української нації.

Освітній процес – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у закладі вищої освіти (науковій установі) через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу,

засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості.

Освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова чи освітньо-творча) програма – це єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення передбачених такою програмою результатів навчання, що дає право на отримання визначеної освітньої або освітньої та професійної (професійних) кваліфікації (кваліфікацій).

Очна (денна, вечірня) форма здобуття вищої освіти – це спосіб організації навчання здобувачів вищої освіти, що передбачає проведення навчальних занять та практичної підготовки не менше 30 тижнів упродовж навчального року.

Практична підготовка осіб, які навчаються у закладах вищої освіти - здійснюється шляхом проходження ними практики на підприємствах, в установах та організаціях згідно з укладеними закладами вищої освіти договорами або у його структурних підрозділах, що забезпечують практичну підготовку.

Розкоп – це ділянка культурного шару на археологічній пам'ятці, очищена в процесі археологічних розкопок.

Розріз – це вертикальне розкриття культурних шарів з їх графічною фіксацією під час археологічних розкопок.

Система архівних установ України – це ієрархічно побудована сукупність архівних установ та архівних підрозділів, що забезпечують формування Національного архівного фонду, його зберігання та використання відомостей, що містяться в архівних документах, здійснюють управлінські, науково-дослідні та довідково-інформаційні функції в архівній справі.

Фонди музею – це повне зібрання матеріальних предметів, зосереджене в експозиційних залах та сховищах певного музею.

Шурф – це невеликий розвітковий розкоп на археологічній пам'ятці для визначення потужності культурного шару.

Щоденник археологічний – це записи про перебіг подій під час проходження археологічних розкопок і розвідок.

Рекомендована література

Основна:

1. Архівні установи України: довідник. Т. 1. Державні архіви / Держкомархів України. УНДІА СД: редкол.: Т. В. Боряк (голова), І. Б. Матяш, Г. В. Папакін. 2-е вид., доп. Київ, 2005. 692 с.
2. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: підручник. Київ: АБУ, 2002. 480 с.
3. Бірта Г. О., Бургу Б.Г. Методологія і організація наукових досліджень. Київ: «Центр учбової літератури», 2014. 142 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Burhu_Yurii/Metodolohiia_i_orhanizatsiia_naukovykh_doslidzhen.pdf (дата звернення 22.06.2022).
4. Безуглий А.М., Співачевський І.Г. Шкільний геологічний словник-довідник. Київ: Радянська школа, 1976. 164 с.
5. Белікова М., Зайцева В. Основи музеєзнавства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Запоріжжя, 2015. 180 с. URL: <http://eir.zntu.edu.ua/handle/123456789/1935> (дата звернення 25.06.2022).
6. Брей У., Трамп Д. Археологический словарь. Москва: Прогресс, 1990. 368 с.
7. Важинський С. Е. , Шербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
8. Винокур І. С., Телегін Д. Я. Археологія України: підручник. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2008. 480 с.
9. Гаврилов Є.В., Дмитриченко М.Ф. Технологія наукових досліджень і технічної творчості. Київ: Знання України. 2007. 318с.
10. Голубець М. А. Від біосфери до соціосфери. Львів, 1997. 256 с.
11. Грищук А.В. Словник українського педагога. Київ: КВІЦ, 2015. 236 с.
12. Джерелознавство історії України: довідник / ред. кол.: Боряк Г. В., Войцехівська І. Н., Калакура Я. С. (заст. голови), Павленко С. Ф., Слюсаренко А. Г., Сохань П. С. Київ: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 1998. 212 с.
13. Дрогобицька О. Я., Шологон Л. І. Архівно-музейна практика: Навчально-методичні вказівки для студентів II курсу напряму підготовки 6.020302 Історія. Івано-Франківськ, 2015. 52 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/2063.pdf> (дата звернення 25.06.2022).
14. Загальні положення та правила складання ДСТУ 8302:2015 http://kubg.edu.ua/images/stories/podii/2017/06_21_posylannia/dstu_8302.pdf (дата звернення 17.04.2022)
15. Залізник Л. Л., Моця О. П., Зубар В. М. Археологія України: Курс лекцій: навч. посібник / за ред. Л. Л. Залізняка. Київ: Либідь, 2005. 567 с.
16. Історичне джерелознавство. Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Я. С. Калакура (кер. авт. колективу) та ін. Київ: Либідь, 2017. 512 с.

17. Калакура Я. С. Українознавче дослідження: теорія та методологія. Тернопіль: Джура, 2012. 294 с
18. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Слово, 2009. 240 с.
19. Лівінський О. М., Курок О. І., Гридякін В. М., Зінченко В. П. Методологія і методи наукових досліджень. Навчальний посібник. Глухів: РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2012. 196 с.
20. Мартынов А. И. Археология: учебник. 5-е изд., перераб. Москва: Высш. школа, 2005. 447 с.: ил.
21. Матюшин Г. Н. Археологический словарь. Москва: Просвещение, Учебная литература, 1996. 304 с.; ил.
22. Мокін Б. І. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. 2-е вид., змін. та доп. Вінниця : ВНТУ, 2015. 317 с.
23. Основи історичного музеєзнавства: Навчально-методичний комплекс нормативного курсу. Укладач проф. О. Потильчак. Київ: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. 57 с. URL: <http://npu.edu.ua/e-book/book/html/60.html> (дата звернення 21.06.2022).
24. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для сту-дентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
25. Основні вимоги до оформлення списку літератури за новими стандартами: методичні рекомендації / уклад.: М. П. Гребенюк, Г. З. Шевчук. Луцьк: ВІППО, 2019. 60 с.
26. Палеонтологія, палеоекологія, еволюційна теорія, стратиграфія: словник-довідник / за ред. В. П. Макридіна, І. С. Барскова. Харків, 1995. 288 с.
27. Салата О. Основи музеєзнавства: Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Історія». Вінниця, 2015. 163 с. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/12175/1/O_Salata_NMP_OM_IS.pdf (дата звернення 22.06.2022).
28. Синявська Л. І., Силка О. З. Музейна практика : навчально-методичний посібник для студентів III курсу напряму підготовки 6.020302 Історія. Черкаси: видавець ФОП Гордієнко Є. І., 2017. 96 с. URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/1485/1/mezeq.pdf> (дата звернення 29.06.2022).
29. Синявська О. О., Петровський Е. П., Кузнецов В. О. Методичні рекомендації щодо організації та проходження архівної практики (для студентів історичного факультету). Одеса : Фенікс, 2015. 42 с. URL: https://archive.od.gov.ua/wp-content/old-files/PUBLIC/metod/mt15_sinyavskaya_arh-praktika.pdf (дата звернення 22.07.2022).
30. Синявська О. О. Архівна практика : метод. вказівки для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти спец. 032 «Історія та археологія». Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2022. 29 с. URL: http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/32953/1/archive_praktik.pdf (дата звернення 22.07.2022).

31. Словник-довідник з археології / редактор, укладач та керівник авторського колективу Н.О. Гаврилюк. Київ: Наук, думка, 1996. 430 с.
32. Чмихов М. О., Кравченко Н. М., Черняков І. Т. Археологія та стародавня історія України. Київ, 1992. 375 с.
33. Хададова М.В. [Методичні рекомендації до проведення археологічної практики для добувачів першого \(бакалаврського\) рівня вищої освіти спеціальностей: 032 «Історія та археологія» та 014 «Середня освіта \(Історія\)»](#). Житомир, 2021. 24 с.
34. Христова Н. Схема класифікації документної інформації в систематичних каталогах державних архівів України. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2004. Т. 11. С. 77–108.
35. Шевченко В., Ломачинська І. Музеєзнавство: навчальний посібник для дистанційного навчання Київ: Університет «Україна», 2007. 288 с. URL: <http://www.twirpx.com/file/1522730/> (дата звернення 19.06.2022).
36. Шовкопляс І.Г. Основи археології: навч. посібник. Київ: Радянська школа, 1977. 265 с.
37. Якубовський В.І. Музеєзнавство: підручник. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2010. 352 с.

Електронні джерела:

1. Важинський С.Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с. URL: <https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/Articles/gornostal/vajinskii%20posibnyk.pdf> (дата звернення 14.07.2022).
2. Галевич О., Штогрин І. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис, бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання: метод. рекомендації з впровадження. Львів. 2008. 20 с. // Методологія наукової роботи. URL: http://nauka.ho.ua/books_dis.htm (дата звернення 22.06.2022).
3. ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. URL: <http://lib.pu.if.ua/files/dstu-8302-2015.pdf> (дата звернення 22.06.2022).
4. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. Лист МОН України № 1/9-650 від 23.10.2018 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf> (дата звернення: 26.05.2022).
5. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах : методичні рекомендації / автори-укладачі: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець ; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська, О. М. Бруй ; Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» ; Українська бібліотечна асоціація. Київ : УБА, 2016. 117 с. URL: https://ula.org.ua/images/uba_document/programs/academ_integrety/Academ_4_12_red1.pdf (дата звернення 22.06.2022).

6. Наукова та інноваційна діяльність України : Статистичний збірник. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_nauka_2017.pdf (дата звернення 22.06.2022).
7. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 груд. 1993 р. зі змінами. № 3792-ХІІ VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення 22.06.2022).
8. Про вищу освіту. Закон України від 01. 07. 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. (дата звернення: 25.04.2022).
9. Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міносвіти України № 351 від 20.12.1994 р.) Наказ Міністерства освіти України від 08.04.1993 р. № 93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93#Text> (дата звернення 28.06.2022).
10. Про затвердження порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах). Постанова Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення 28.06.2022).
11. Про музеї і музейну справу: Закон України від 29 червня 1996 р. зі змінами № 250/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 22.06.2022).
12. Про національний архівний фонд та архівні установи України: Закон України від 24 грудня 1993 р. (у редакції 16 жовтня 2020 р.) № 3814-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text> (дата звернення 22.06.2022).
13. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 25 груд. 2015 р. зі змінами. № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення 22.06.2022).
14. Про освіту: Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2145-19> (дата звернення 22.06.2022).
15. Про охорону археологічної спадщини: Закон України від 18 вересня 2004 р. (у редакції від 12 грудня 2012 р.) № 1626-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15#Text> (дата звернення 15.07.2022).
16. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.). URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf> (дата звернення 15.06.2022).

Інформаційні ресурси:

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення 22.06.2022).
2. Офіційне Інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/> (дата звернення 22.06.2022).
3. Офіційний Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua> (дата звернення 22.06.2022).

4. Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/> (дата звернення: 25.04.2022).
5. Офіційний веб-сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/> (дата звернення: 25.04.2022).
6. Офіційний сайт Державної архівної служби України; науково-практичний журнал «Архіви України». URL: <https://archives.gov.ua/ua/> (дата звернення 22.06.2022).
7. Національна бібліотека імені В.І.Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua> (дата звернення 22.06.2022).
8. Американська бібліотека НаУКМА. URL: <http://www.library.ukma.kiev.ua/amer> (дата звернення 22.06.2022).
9. Бібліотека Конгресу США. URL: <http://www.loc.gov> (дата звернення 22.06.2022).
10. Британська бібліотека. URL: <http://www.bl.uk> (дата звернення 22.06.2022).
11. Німецька національна бібліотека. URL: <http://www/d-nd.de> (дата звернення 22.06.2022).
12. Національна бібліотека Франції. URL: <http://www.bnf.fr> (дата звернення 22.06.2022).
13. Європейська цифрова бібліотека (Europeana). URL: <http://dev.europeana.eu> (дата звернення 22.06.2022).
14. Google Scholar або Google Академія: пошукова система і некомерційна бібліометрична база даних, що індексує наукові публікації та наводить дані про їх цитування. URL: <https://scholar.google.com.ua/> (дата звернення 22.06.2022).

Перелік використаних джерел

1. Архівні установи України: довідник. Т. 1. Державні архіви / Держкомархів України. УНДІА СД: редкол.: Т. В. Боряк (голова), І. Б. Матяш, Г. В. Папакін. 2-е вид., доп. Київ, 2005. 692 с.
2. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: підручник. Київ: АБУ, 2002. 480 с.
3. Бірта Г. О., Бургу Б.Г. Методологія і організація наукових досліджень. Київ: «Центр учбової літератури», 2014. 142 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Burhu_Yurii/Metodolohiia_i_orhanizatsiia_naukovykh_doslidzhen.pdf (дата звернення 22.06.2022).
4. Белікова М., Зайцева В. Основи музеєзнавства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Запоріжжя, 2015. 180 с. URL: <http://eir.zntu.edu.ua/handle/123456789/1935> (дата звернення 25.06.2022).
5. Винокур І. С., Телегін Д. Я. Археологія України: підручник. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2008. 480 с.
6. Гаврилов Є.В., Дмитриченко М.Ф. Технологія наукових досліджень і технічної творчості. Київ: Знання України. 2007. 318 с.
7. Галевич О., Штогрин І. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис, бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання: метод. рекомендації з впровадження. Львів. 2008. 20 с. // Методологія наукової роботи. URL: http://nauka.ho.ua/books_dis.htm (дата звернення 22.06.2022).
8. Грицан О.А., Кохан Н.В., Питльована В.П. Методичні вказівки щодо виконання, оформлення та захисту курсових робіт. Івано-Франківськ: Навчально-науковий юридичний інститут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2018. 30 с.
9. Джерелознавство історії України: довідник / ред. кол.: Боряк Г. В., Войцехівська І. Н., Калакура Я. С. (заст. голови), Павленко С. Ф., Слюсаренко А. Г., Сохань П. С. Київ: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 1998. 212 с.
10. Дрогобицька О. Я., Шологон Л. І. Архівно-музейна практика: Навчально-методичні вказівки для студентів II курсу напряму підготовки 6.020302 Історія. Івано-Франківськ, 2015. 52 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/2063.pdf> (дата звернення 25.06.2022).
11. ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. URL: <http://lib.pu.if.ua/files/dstu-8302-2015.pdf> (дата звернення 22.06.2022).
12. Завальний А.М., Пендюра М.М., Кривицький Ю.В., Мозоль Н.І., Лапка О.Я. Методичні рекомендації щодо підготовки курсових робіт з

дисципліни «Теорія держави та права» та критерії їх оцінювання. Київ, 2020. 43 с. URL: https://www.nai.au.kiev.ua/files/kafedru/tdp/2020/metod_rek_kursov_1303.pdf (дата звернення 22.06.2022).

13. Загальні положення та правила складання ДСТУ 8302:2015 http://kubg.edu.ua/images/stories/podii/2017/06_21_posylannia/dstu_8302.pdf (дата звернення 17.04.2022)

14. Історичне джерелознавство. Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Я. С. Калакура (кер. авт. колективу) та ін. Київ: Либідь, 2017. 512 с.

15. Калакура Я. С. Українознавче дослідження: теорія та методологія. Тернопіль: Джура, 2012. 294 с

16. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Слово, 2009. 240 с.

17. Лівінський О. М., Курок О. І., Гридякін В. М., Зінченко В. П. Методологія і методи наукових досліджень. Навчальний посібник. Глухів: РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2012. 196 с.

18. Матеріали 52-ї науково-методичної конференції викладачів і аспірантів «Модернізація освітньої діяльності та проблеми управління якістю підготовки фахівців в умовах діджиталізації». м. Полтава : ПДАА, 2021. 218 с. URL:

https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/6983/materialy_zbirnyk2021_0.pdf (дата звернення 21.06.2022).

19. Методичні рекомендації до виконання та захисту курсових робіт. Чернігів, 2019. 14 с. URL: <https://academysps.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/Metodichni-rekomendacii-kursova-roboty-CSP-bakalavrat-Pravo.pdf> (дата звернення 20.06.2022).

20. Методичні рекомендації щодо виконання і захисту курсових робіт здобувачів вищої освіти спеціальності «Право» освітнього ступеня «бакалавр» / Укладачі: О.С. Бісюк, Л.А. Савченко, Л.Б. Ісмаїлова. Київ: Київський міжнародний університет, 2019. 38 с. URL: https://kymu.edu.ua/upload/pdf_files/metod-rekom-kursova_pravo.pdf (дата звернення 22.06.2022).

21. Методичні рекомендації щодо написання та оформлення кваліфікаційної роботи / Укладач: Л.О. Прокоф'єва. Ізмаїл: Ізмаїльський державний гуманітарний університет, 2021. 38 с. URL: http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/metodychni-rekomendaciyi-do-napysannja-kvalifikacijnyh-robit-bakalavr_2020.pdf (дата звернення 22.06.2022).

22. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах : методичні рекомендації / автори-укладачі: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець ; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузева, Я. Є. Сошинська, О. М. Бруй ; Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» ; Українська бібліотечна асоціація. Київ : УБА, 2016. 117 с. URL: https://ula.org.ua/images/uba_document/programs/academ_integrety/Academ_4_12_red1.pdf (дата звернення 22.06.2022).

23. Мокін Б. І. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. 2-е вид., змін. та доп. Вінниця : ВНТУ, 2015. 317 с.

24. Основи історичного музеєзнавства: Навчально-методичний комплекс нормативного курсу. Укладач проф. О. Потильчак. Київ: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. 57 с. URL: <http://npu.edu.ua!/e-book/book/html/60.html> (дата звернення 21.06.2022).

25. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для сту-дентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

26. Основні вимоги до оформлення списку літератури за новими стандартами: методичні рекомендації / уклад.: М. П. Гребенюк, Г. З. Шевчук. Луцьк: ВІППО, 2019. 60 с.

27. Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Запоріжжя, 5-6 жовтня 2017 р.). Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2017. 216 с.

28. Положення про організацію освітнього процесу. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2022. URL: https://tnpu.edu.ua/about/public_inform/upload/2022/Polozhennia_pro_orhanizatsiiu_osvitnoho_protseesu.pdf (дата звернення 22.06.2022).

29. Приклади оформлення списку використаних джерел, відповідно до ДСТУ 8302:2015. URL: http://visnikkrnu.kdu.edu.ua/pages/pryklad_oformlennya_lit_dzherel.pdf (дата звернення 22.06.2022).

30. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 груд. 1993 р. зі змінами. № 3792-ХІІ VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення 22.06.2022).

31. Про вищу освіту. Закон України від 01. 07. 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. (дата звернення: 25.04.2022).

32. Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міносвіти України № 351 від 20.12.1994 р.) Наказ Міністерства освіти України від 08.04.1993 р. № 93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93#Text> (дата звернення 28.06.2022).

33. Про затвердження порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах). Постанова Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення 28.06.2022).

34. Про музеї і музейну справу: Закон України від 29 червня 1996 р. зі змінами № 250/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 22.06.2022).

35. Про національний архівний фонд та архівні установи України: Закон України від 24 грудня 1993 р. (у редакції 16 жовтня 2020 р.) № 3814-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text> (дата звернення 22.06.2022).

36. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 25 груд. 2015 р. зі змінами. № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення 22.06.2022).

37. Про освіту: Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2145-19> (дата звернення 22.06.2022).

38. Про охорону археологічної спадщини: Закон України від 18 вересня 2004 р. (у редакції від 12 грудня 2012 р.) № 1626-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15#Text> (дата звернення 15.07.2022).

39. Салата О. Основи музеєзнавства: Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Історія». Вінниця, 2015. 163 с. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/12175/1/O_Salata_NMP_OM_IS.pdf (дата звернення 22.06.2022).

40. Синявська Л. І., Силка О. З. Музейна практика : навчально-методичний посібник для студентів III курсу напряму підготовки 6.020302 Історія. Черкаси: видавець ФОП Гордієнко Є. І., 2017. 96 с. URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/1485/1/mezeq.pdf> (дата звернення 29.06.2022).

41. Синявська О. О., Петровський Е. П., Кузнецов В. О. Методичні рекомендації щодо організації та проходження архівної практики (для студентів історичного факультету). Одеса : Фенікс, 2015. 42 с. URL: https://archive.od.gov.ua/wp-content/old-files/PUBLIC/metod/mt15_sinyavskaya_arh-praktika.pdf (дата звернення 22.07.2022).

42. Синявська О. О. Архівна практика : метод. вказівки для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти спец. 032 «Історія та археологія». Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2022. 29 с. URL: http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/32953/1/archive_praktik.pdf (дата звернення 22.07.2022).

43. Солодкий В. О. Методичні вказівки до виконання курсової роботи з навчальної дисципліни «Підприємництво» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» денної та заочної форм навчання (у т.ч. інтегрованої форми навчання). Рівне : НУВГП, 2020. 23 с. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/17978/1/06-01-205.pdf> (дата звернення 24.06.2022).

44. Хададова М.В. Методичні рекомендації до проведення археологічної практики для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей: 032 «Історія та археологія» та 014 «Середня освіта (Історія)». Житомир, 2021. 24 с.

45. Шевченко В., Ломачинська І. Музезнавство: навчальний посібник для дистанційного навчання Київ: Університет «Україна», 2007. 288 с. URL: <http://www.twirpx.com/file/1522730/> (дата звернення 19.06.2022).

46. Як підготувати статтю, щоб її точно опублікували як написати статтю, яка матиме високі показники цитування? Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u381/ilovepdf_merged.pdf (дата звернення 23.06.2022).

ДОДАТКИ

Додаток А

Бланк індивідуального плану проходження науково-дослідницької
практики

Міністерство освіти і науки України
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН-ГРАФІК ПРАКТИКИ

(вид і назва практики) аспіранта

(прізвище, ім'я, по батькові)

Факультет _____

Кафедра _____

Освітньо-кваліфікаційний рівень _____

Напрямок підготовки _____

Спеціальність _____

_____ (назва) _____ курс, група _____

Аспірант _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Прибув до науково-дослідної організації, установи

Печатка підприємства, організації, установи

„___” _____ 20___ року

(підпис)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Вибув з науково-дослідної організації, установи

Печатка підприємства, організації, установи

„___” _____ 20___ року

(підпис)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Зразок оформлення бібліографічного опису джерел

№	Автор, назва, видавництво, рік видання, кількість сторінок	Короткий зміст відібраного матеріалу, який використовуватиметься у дисертаційному дослідженні (сторінки за кожною позицією)	Відібрані цитати (характеристика та сторінки за кожною позицією), на які будуть посилання	Дискусійні моменти джерела (характеристика та сторінки за кожною позицією)	Зауваження (для якого розділу, вирішення якого завдання дисертаційного дослідження відібраний матеріал)
1	2	3	4	5	6

ПРИКЛАДИ
ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
У СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ У ДИСЕРТАЦІЇ
з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015

Характеристика джерела	Приклад оформлення
<p style="text-align: center;">Книги: Один автор</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 82 с. 2. Бондаренко В. Г. Немеркнуча слава новітніх запорожців: історія Українського Вільного козацтва на Запоріжжі (1917-1920 рр.). Запоріжжя, 2017. 113 с. 3. Бондаренко В. Г. Український вільнокозацький рух в Україні та на еміграції (1919-1993 рр.) : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 600 с. 4. Вагіна О. М. Політична етика : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 102 с. 5. Верлос Н. В. Конституційне право зарубіжних країн : курс лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 145 с. 6. Горбунова А. В. Управління економічною захищеністю підприємства: теорія і методологія : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 240 с. 7. Гурська Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2016. 172 с. 8. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с.
<p style="text-align: center;">Два автори</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні засади : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2015. 196 с. 2. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с. 3. Білобровко Т. І., Кожуховська Л. П. Філософія науки й управління освітою : навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2015. 166 с. 4. Богма О. С., Кисильова І. Ю. Фінанси : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 102 с. 5. Горошкова Л. А., Волков В. П. Виробничий менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 131 с. 6. Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с.

Три автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2015. 312 с. 2. Городовенко В. В., Макаренков О. Л., Сантос М. М. О. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 206 с. 3. Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с. 4. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 476 с.
Чотири і більше авторів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : станом на 10 жовт. 2016 р. / К. І. Беліков та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ : ЦУЛ, 2016. 528 с. 2. Бікулов Д. Т, Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с. 3. Операційне числення : навч. посіб. / С. М. Гребенюк та ін. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 88 с. 4. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с. 5. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.
Автор(и) та редактор(и)/упорядники	<ol style="list-style-type: none"> 1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с. 2. Бутко М.П., Неживенко А.П., Пепа Т.В. Економічна психологія: навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с. 3. Дахно І. І., Алієва-Барановська В.М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ : ЦУЛ, 2015. 560 с.
Без автора	<ol style="list-style-type: none"> 1. 25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991-2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. А. В. Череп. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 330 с. 2. Криміналістика : конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Галана ; уклад. Ж. В. Удовенко. Київ : ЦУЛ, 2016. 320 с. 3. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с. 4. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред.: С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с.

	<p>5. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Латковської. Київ : ЦУЛ, 2017. 176 с.</p> <p>6. Службове право: витоки, сучасність та перспективи розвитку / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Запоріжжя, 2017. 328 с.</p> <p>7. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2016. 488 с.</p> <p>8. Адміністративно-правова освіта у персоналіях : довід. / за заг. ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ : Ін Юре, 2015. 352 с.</p> <p>9. Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5-6 жовт. 2017 р. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 216 с.</p> <p>10. Країни пострадянського простору: виклики модернізації : зб. наук. пр. / редкол.: П. М. Рудяков (відп. ред.) та ін. Київ : Ін-т всесвітньої історії НАН України, 2016. 306 с.</p> <p>11. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с.</p>
<p>Багатотомні видання</p>	<p>1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с.</p> <p>2. Лодий П. Д. Сочинения : в 2 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. А. В. Сеницына. Киев ; Мелитополь : НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2015. Т. 1. 306 с.</p> <p>3. Новицкий О. М. Сочинения : в 4 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. Н. Г. Мозговая. Киев ; Мелитополь: НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2017. Т. 1. 382 с.</p> <p>4. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків : Право, 2009. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с.</p> <p>5. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : в 6 т. Харьков : Право, 2007. Т. 4 : Особенная часть. Косвенные налоги. 536 с.</p>
<p>Автореферати дисертацій</p>	<p>1. Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2005. 20 с.</p> <p>2. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с.</p>

	<p>3. Кулініч О. О. Право людини і громадянина на освіту в Україні та конституційно-правовий механізм його реалізації : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.</p>
Дисертації	<p>1. Авдєєва О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII - початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с.</p> <p>2. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл : дис. ... канд. фіз.-мат. наук : 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с.</p> <p>3. Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально-економічного розвитку промислового підприємства : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.</p>
Законодавчі та нормативні документи	<p>1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.</p> <p>2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. <i>Голос України</i>. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.</p> <p>3. Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. <i>Відомості Верховної Ради України</i>. 2011. № 48-49. Ст. 536.</p> <p>4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>5. Деякі питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 4. С. 530–543.</p> <p>6. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки : Указ Президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 23 лют. (№ 35). С. 10.</p> <p>7. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 20. С. 136–141.</p> <p>8. Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця : затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. служби від 05.08.2016 р. № 156. <i>Баланс-бюджет</i>. 2016. 19 верес. (№ 38). С. 15–16.</p>
Архівні документи	<p>1. Лист Голови Спілки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. <i>ЦДАГО України</i> (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71.</p> <p>2. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. <i>ЦДАВО України</i> (Центр. держ. архів вищ.</p>

	<p>органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.</p> <p>3. Наукове товариство ім. Шевченка. <i>Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України</i>. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.</p>
Патенти	<p>1. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.</p> <p>2. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.</p>
Препринти	<p>1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).</p> <p>2. Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ / ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов. Харьков : ННЦ ХФТИ, 2006. 19 с.: ил., табл. (Препринт. НАН Украины, Нац. науч. центр «Харьк. физ.-техн. ин-т»; ХФТИ2006-4).</p>
Стандарти	<p>1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p> <p>2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.</p> <p>3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).</p>
Каталоги	<p>1. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк : Лебедь, 2005. 228 с.</p> <p>2. Історико-правова спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с.</p> <p>3. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін.; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів : Новий час, 2003. 160 с.</p>
Бібліографічні показники	<p>1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності : бібліогр. показч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип.</p>

	<p>Н. М. Чала ; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 60 с.</p> <p>2. Микола Лукаш : біобібліогр. покажч. / уклад. В. Савчин. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія ; ч. 10).</p> <p>3. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні : бібліогр. покажч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування).</p> <p>4. Лисодєд О. В. Бібліографічний довідник з кримінології (1992-2002) / ред. О. Г. Кальман. Харків : Одисей, 2003. 128 с.</p> <p>5. Яценко О. М., Любовець Н. І. Українські персональні бібліографічні покажчики (1856-2013). Київ : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2015. 472 с.</p>
<p>ЧАСТИНА ВИДАННЯ: КНИГИ</p>	<p>1. Баймуратов М. А. Имплементация норм международного права и роль Конституционного Суда Украины в толковании международных договоров / М. А. Баймуратов. <i>Михайло Баймуратов: право як буття вченого</i> : зб. наук. пр. до 55-річчя проф. М. О. Баймуратова / упоряд. та відп. ред. Ю. О. Волошин. К., 2009. С. 477–493.</p> <p>2. Гетьман А. П. Екологічна політика держави: конституційно-правовий аспект. <i>Тридцять лет с экологическим правом</i> : избранные труды. Харьков, 2013. С. 205–212.</p> <p>3. Коломоєць Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. <i>Адміністративне право України</i> : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ, 2009. С. 195–197.</p> <p>4. Алексєєв В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. <i>Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні</i> : монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169.</p>
<p>ЧАСТИНА ВИДАННЯ: МАТЕРІАЛІВ КОНФЕРЕНЦІЙ (ТЕЗИ, ДОПОВІДІ)</p>	<p>1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. <i>Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації</i> : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136.</p> <p>2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. <i>Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених</i> : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134–137.</p> <p>3. Кононенко Н. Методология толерантности в системе общественных отношений. <i>Формирование толерантного сознания в обществе</i> : материалы VII междунар. антитеррорист. форума (Братислава, 18 нояб. 2010 г.). Киев, 2011. С. 145–150.</p>

	<p>4. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. <i>Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі</i> : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50–53.</p> <p>5. Соколова Ю. Особливості впровадження проблемного навчання хімії в старшій профільній школі. <i>Актуальні проблеми та перспективи розвитку медичних, фармацевтичних та природничих наук</i> : матеріали III регіон. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 29 листоп. 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 211–212.</p>
ЧАСТИНА ВИДАННЯ: ДОВІДКОВОГО ВИДАННЯ	<p>1. Кучеренко І. М. Право державної власності. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 673.</p> <p>2. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. <i>Адміністративне право України</i> : словник термінів / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55.</p> <p>Сірий М. І. Судова влада. <i>Юридична енциклопедія</i>. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.</p>
ЧАСТИНА ВИДАННЯ: ПРОДОВЖУВАНОГО ВИДАННЯ	<p>1. Коломоєць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46.</p> <p>2. Левчук С. А., Хмельницький А. А. Дослідження статичного деформування складених циліндричних оболонок за допомогою матриць типу Гріна. <i>Вісник Запорізького національного університету. Фізико-математичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 153–159.</p> <p>3. Левчук С. А., Рак Л. О., Хмельницький А. А. Моделювання статичного деформування складеної конструкції з двох пластин за допомогою матриць типу Гріна. <i>Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій</i>. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212–218.</p> <p>4. Тарасов О. В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. <i>Проблеми законності</i>. Харків, 2011. Вип. 115. С. 200–206.</p>
ЧАСТИНА ВИДАННЯ: ПЕРІОДИЧНОГО ВИДАННЯ (ЖУРНАЛУ, ГАЗЕТИ)	<p>1. Кулініч О. О. Право на освіту в системі конституційних прав людини і громадянина та його гарантії. <i>Часопис Київського університету права</i>. 2007. № 4. С. 88–92.</p> <p>2. Коломоєць Т., Колпаков В. Сучасна парадигма адміністративного права: генеза і поняття. <i>Право України</i>. 2017. № 5. С. 71–79.</p> <p>3. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5.</p>

	<p>4. Біленчук П., Обіход Т. Небезпеки ядерної злочинності: аналіз вітчизняного і міжнародного законодавства. <i>Юридичний вісник України</i>. 2017. 20-26 жовт. (№ 42). С. 14–15.</p> <p>Bletska D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂: ab initio modeling and comparison with experiment. <i>Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics</i>. 2016. Vol. 19, No 1. P. 98–108.</p>
<p>Електронні ресурси</p>	<p>1. Влада очима історії: фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>2. Шарая А. А. Принципи державної служби за законодавством України. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i>. 2017. № 5. С. 115–118. URL: http://lsey.org.ua/5_2017/32.pdf.</p> <p>3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. – С. 20–27. – URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf. (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>4. Яцків Я. С., Маліцький Б. А., Бублик С. Г. Трансформація наукової системи України протягом 90-х років ХХ століття: період переходу до ринку. <i>Наука та інновації</i>. 2016. Т. 12, № 6. С. 6–14. DOI: https://doi.org/10.15407/scin12.06.006.</p>

Схема звіту з практики

Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Звіт

про проходження ОК «Науково-дослідницька практика»
аспіранта спеціальності _____

ОНП _____

_____,
прізвище, ім'я, по батькові який проходив практику

з _____ по _____

За період науков-дослідницької практики було здійснено:

№ з/п	Зміст тем (модулів) / видів діяльності за етапами практики	Звітність (стаття, тези тощо)	Кількість балів за виконання
Загальна кількість балів:			

Підсумкова оцінка: _____

“ _____ ” _____ 20__ р.

Науковий керівник (підпис) (прізвище, ініціали)

Завідувач кафедри (підпис) (прізвище, ініціали)

Гарант ОНП (підпис) (прізвище, ініціали)

Звіт затверджено на засіданні кафедри

Протокол № _____ від “ _____ ” _____ 20__ р.

Глухів – 20__ р.

Електронне видання

Науково-дослідницька практика: особливості організації та проходження

Методичні рекомендації

для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
галузі знань 03 Гуманітарні науки
спеціальності 032 Історія та археологія

Підп. до розповсюдження 26.10.2022.

Формат 60x84/16. Умов. друк. арк. 3,78. Зам. No 3417

Видавництво Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка.

41400, м. Глухів, Сумська обл., вул. Києво-Московська, 24,
тел/факс (05444) 2-33-06.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК No678 від 19.11.2001.

